תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

גליון 58 | מסימן תמ"ז ס"ו עד סוף סימן ת"נ | כסלו ה'תשפ"ז

מחזור חדש
בשיעורי 'ללמוד להנות ולזכור'
פרטים בגליון
מאחורי הקלעים

מאכלים שיש בהם חשש חמץ

חשש חמץ במלח- מלח ששמו אותו במדוכה מותר למלוח בו בשר בפסח, אפי' במדוכה בת יומא אם היא נקיה, אפי' אם המלח שהה שם מעת לעת ואפי' בפסח עצמו, דאין המדוכה פולטת בצונן, וכבוש אינו שייך אלא בדבר לח, ובלח ע"י שריה יש להחמיר אפי' בצונן. ואם המלח נדוך במדוכה זו, דאיכא חורפא ודוחקא דדיכה, מפליט מן הכלי ואסור אפי' ביבש לגמרי, אפי' באינה בת יומא ואפי' קודם הפסח, אמנם מדוכות שלנו שרוב תשמישם בבשמים וכדו', שאין שם חמץ אלא רק חשש לטעם משהו, אם המלח נידך לפני פסח, שכבר נתבטל, מותר למלוח בו. ומלח המונח בכלים אחרים שרגילים להשתמש בהם בהרבה חמץ, אין כדאי לכתחילה להשתמש בו בפסח.

חשש חמץ בבוסר- בוסר שדכו אותו לפני פסח במדוכה שרגילים לדוך בה חמץ, כתב השו"ע כאן שמותר לאוכלו בפסח, דאינו דבר חריף, וכתב הרמ"א שאפי' אם נעשה בפסח בכלי נקי מותר, ובסתמא הכלי היה נקי, ואם יודעים שהכלי מלוכלך אסור לדעת כמה אחרונים אף אם דכו לפני פסח, דע"י הדיכה נכנס קצת לתוכו וא"א להדיחו, והא"ר והנחלת צבי מתירים לפני פסח אפי' אם הכלי לא היה נקי, והנה בשו"ע משמע שאם דכו בפסח אסור, ומהרמ"א משמע שלא בא לחלוק, ואם נסבור כהא"ר והנחלת צבי שקודם הפסח מותר גם כשהכלי לא היה נקי, י"ל שהשו"ע איירי במלוכלך והרמ"א בנקי. ולפמש"כ ביו"ד סי' צ"ו שפירות חמוצים הם דבר חריף אף בוסר בכלי נקי אסור, דע"י דוחקא וחריפותא נבלע חמץ מהמדוכה בבוסר, ואין בבוסר שישים כנגד כל המדוכה, ועל כן אפי' קודם פסח יש להחמיר, ובמקום הפסד מרובה יש להקל, ומ"מ יש נ"מ במחלוקת האחרונים הנ"ל בדבר שאינו חריף, וצ"ע למעשה. ובמדוכה שרוב תשמישה בבשמים וכהאי גוונא, שהחשש הוא רק שבתבלין שדכו בה היה משהו חמץ שנפלט לתוך הבוסר, הרי כבר התבטל החמץ בשישים לפני פסח, ומותר גם בלי הפסד מרובה.

מאכל שנחתך בסכין חמץ- בוסר שחתכוהו בסכין חמץ, אף להסוברים שבוסר אינו חריף, מ"מ כיון שסתם סכין אינו נקי, יש לחוש שחמץ הדבוק בסכין נדבק בבוסר, ולכן אם החיתוך היה לפני פסח די בהדחה, אבל אם חתכוהו בפסח, יש להחמיר לכתחילה שלא לאוכלו, ואם נתערב אותו דבר בתבשיל מותר אפי' בפחות משישים, ויש מחמירים גם בזה אם הסכין לא הודח מקודם, ובהפסד מרובה או לצורך שמחת יו"ט יש להקל (ובסכיני לחם שלנו שידוע שנדבק בהם פרורי חמץ, גם התערובת אסורה אם לא הדיחו את הסכין לפני שחתכו בו). ודעת המ"א שגם בפסח אין להחמיר בדבר שנחתך ע"י סכין כנ"ל, אלא בדברים שהנכרים רגילים לחתוך בסכיניהם כגון דגים, אבל אם חתכו מאכל בביתו של הישראל באקראי, סגי בהדחה או בגרידה אפי' אם ידוע שאין הסכין נקי, אמנם דבר חריף, וה"ה בוסר לדידן שהוא דבר חריף, אפי' אם הסכין ודאי נקי וחתכו בו לפני פסח, אסור לאוכלו בפסח, אם רגילים להשתמש לפעמים בסכין בחמין ויש בתוכו בליעת חמץ, אבל אם אין רגילים כלל להשתמש בסכין בחמין, כגון אם חתכו בצל בסכין שגוררים בו בצק מן העריבה והיה נקי, מותר אף אם חתכוהו בפסח, דצונן לא מבליע ולא מפליט.

חשש חמץ בזיתים- זיתים קודם כבישתם או אחרי שנכבשו ונתחמצו (משא"כ אחרי שנתנו עליהם מים לפני גמר כבישתם, שהמים מבטלים חריפתם), דינם כדבר חריף, ולכן אם חתכום בסכין ישנה, אפי' אם הסכין נקיה ואינה בת יומא, ואפי' נחתכו לפני פסח, אסור לאוכלם בפסח, (וה"ה בצנון ובצל). ומי הזיתים שנכבשו לפני פסח, אם סיננם לפני פסח מן הזיתים, מותר לשתותם בפסח, אפי' אם הזיתים נחתכו בסכין בן יומו, דכבר נתבטלו בשישים לפני פסח, ובסכין שאינו נקי נחלקו האחרונים אם חוששים לפרור או לא, ואם הזיתים התבשלו לפני פסח גם הזיתים מותרים, דע"י הבישול יוצא טעם מזית לחבירו וכולם יחד מצטרפים לבטל פליטת הסכין בשישים, ויש מחמירים לאסור הזיתים אף לאחר הבישול, ובמקום מניעת שמחת יו"ט יש להקל היכא שיודע שהסכין היה נקי. ואם נזהרו לחתוך את הזיתים בסכין חדשה, אפילו כבשם בקדירה ישנה, אם הקדירה אינה בת יומא, והמים הם יותר מהזיתים, הזיתים מותרים, ולרמ"א בסעיף י' שמחמיר בנותן טעם לפגם בפסח יש לסלקם מהכלי חמץ לפני ליל פסח, אבל אם הזיתים שהו בקדירה עד שנתחמצו, או שהזיתים יותר מהמים, אסורים, דאז הוי דבר חריף שאסור אף באינו בן יומו. ואם הקדירה היא בת יומא, והזיתים שהו בתוכה מעת לעת, משמע מהשו"ע שהזיתים אסורים, דאף שבזמן שנעשו כבושים עבר מעת לעת, כיון שהם חריפים קצת יש להחמיר, וי"מ הטעם משום שכלי עם רוטב לא נפגם טעמו, ויש מקילים גם בבת יומא, ואין להקל לכתחילה אלא בשעת הדחק.

עוד בדיני תערובת חמץ

תערובת יבש ביבש- אע"פ שבשאר איסורים בתערובת יבש ביבש חד בתרי בטל, (והיינו כגון בפרוסות שנתערבו, אבל ככרות הוי דבר שבמנין ולא בטיל אף בשאר איסורים), חמץ במצה שנתערבו בפסח אפי' באלף לא בטל, בין מין במינו בין מין בשאינו מינו, והפמ"ג מתיר למוכרו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו, וי"א שדין חמץ כדין שאר איסורים, והלכה כדעה קמייתא, ואם נאכל אחד מהם אפילו נתערב חד בתרי מותר לכו"ע, כיון שמדאורייתא בטל ורק מדרבנן מחמרינן, תלינן שמה שנאכל הוא החמץ. ואם נתערב לפני פסח עד ליל פסח, דינו כשאר איסורים דבטל ברוב במין במינו, אבל בשאינו מינו בעינן שישים, אמנם לרמ"א צריך לאכול כולם קודם הלילה, דבפסח חוזר וניעור. וחתיכת התר שנאסרה משום שנבלע בה חמץ, ונתערבה בחתיכות אחרות, י"א שבזה לכו"ע חד בתרי בטל ואפי' בפסח, אבל כמה אחרונים דעתם שלדעה ראשונה אינו בטל, (ולדעה שניה בטל, ולא חשיב דבר שבמנין כיון שאין איסורו מחמת עצמו), וכן כלי חמץ שנתערב בכלי פסח בפסח אינו בטל אפי' באינו בן יומו, ואף אם נתערב בערב פסח נכון להחמיר שלא להשתמש בו בפסח דהוי דבר שיש לו מתירין, אך בערב פסח אם הכלי אינו בן יומו יש להקל במקום מניעת שמחת יו"ט.

נותן טעם לפגם- לשיטת השו"ע נותן טעם לפגם מותר גם בפסח, שאע"פ שהחמירו בחמץ ממש לאוסרו במשהו, כיון שפוגם מותר, דפקע איסורו, ואינו אוסר התערובת אפילו באכילה, אפי' באין שישים כנגדו, ודינו כדין שאר איסורים שנתבאר דינם ביו"ד סי' ק"ג, (ומ"מ חמץ פגום שלא נתערב אסור באכילה מדרבנן). והרמ"א מביא שנוהגים כהסוברים שנותן טעם לפגם אסור בפסח באכילה ובהנאה, כמו שאסרו משהו, ואין לך ביטול טעם יותר ממשהו באלף, ומ"מ חמץ שנפסד לגמרי ונעשה כעפר מותר, ואפשר שאפי' אם נפסד לאחר זמן איסורו שהוא אסור בהנאה, מ"מ אינו אוסר את התערובת כיון שאין בזה הנאה, דמפסיד האוכל. ובמקום שנוהגים להחמיר בנטל"פ, אפי' משהו ונותן טעם לפגם אסור באכילה, ולענין הנאה למכור לנכרי או לאכול ביו"ט אחרון וכן לענין ריח, מותר בנטל"פ ממשהו. ובמקום שאין המנהג ידוע יש להורות שהמיקל בנטל"פ לא הפסיד והמחמיר תבוא עליו ברכה.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

"ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים". (שמות יט ה). **ודרשו חז"ל 'אם עתה תקבלו עליכם, יערב עליכם מכאן ולהבא, שכל ההתחלות קשות. השמיעה בקול ד' וקיום המצוות קשה היא רק בתחילתה, אבל מכאן ואילך 'יערב לכם'.**

לכאורה 'פתח בכד וסיים בחבית' (בק כז), **פתח בקבלה וסיים בהתחלה, האם די בקבלה, או שצריך גם התחלה. ביאור הענין בס"ד הוא דהא בהא תליא, קבלה בלא התחלה מתפוגגת, התחלה בלא קבלה היא קשה, צריך לחזק מחד את הקבלה, ומאידך להתחיל בעשיה, ואז, מבטיחים לנו חז"ל 'מכאן ואילך יערב לכם'.**

'רבותי למדוני כי בכל תנועה צריך להתייעץ עם חלקי השו"ע, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לתנועות הנדון, ואין לי בעולמי אלא זאת'. (אגרות חזו"א א קנג). **'בהיותי שבור ורצוץ כל הימים ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, נוסף לכאבי הגוף ושבירתו כל הימים, העונג היחידי הוא לי לעשות רצון קוני, ואין לי צער יותר גדול מכשלון בעוון'.** (שם).

הנשגב והעיקר בשימוש רפואות התורה לתחלואי היצר הוא ללמוד בעוז ועיון עמוק היטב דיני העבירה עצמה, ההלכה עם כל סעיפיה, כי זה הלימוד עושה קנין חזק בנפשו היות העבירה מרוחקת ממנו בטבע. (הגרי"ס באגרת המוסר).

בטור זה אנו מביאים בפני הלומדים מידי חודש עיון עמוק בנושא הלכתי מעשי, בדיני ריבית החמורים, וכאמור עיון זה הוא הכח הרפואי כנגד תחלואי היצר, ודקדוק ההלכה הוא העונג האמיתי.

עוד כתב החזו"א (אמונה ובטחון ד' ז'-ח') **שדקדוק הדין היא הדרך לתיקון המידות, כי אף קיום המצוות בשטחיות כמו ההמון זה קל, אולם המקיים את ההלכה לפרטיה ודקדוקיה עומד תדיר בפני נסיונות, פעמים מפני העצלות או הפסד ממון או כבוד ושלא להגרר אחרי סביבתו ועוד נסיונות רבים, וכיון שהמידות מתנגדות לדקדוק הדין, הרי הדקדוק מלבד שמרומם את האדם בכללות ללכת אחרי השכל ולא אחרי הנטיות הטבעיות, הוא גם מתקן את המידות באופן פרטי, שכל דבר שעושה לדקדוק ההלכה נגד מידותיו, מרגיל אותו לתיקון אותה מידה, ומאידך עזיבת דקדוק ההלכה מפסידה את תיקון המידות, שכאשר יודע שיש בהלכה שנפגש בה פרטים רבים ונמנע מלברם, והולך אחרי מידותיו ונטיותיו הטבעיות, ממילא מתרגל ללכת אחרי מידותיו.**

כאשר אנו לומדים הלכה, עלינו לברר את ההלכה הדק היטב היטב הדק, וכן להעמיד לנגד עינינו את המציאות המעשית של הדברים, ולקבל על עצמינו עול מלכות שמים להתייעץ בכל תנועה עם חלקי השו"ע, ועי"ז נזכה לקיים את ההלכות כתיקונם, לחזק עצמינו ביראת שמים אמיתית ובמידות טובות, להתענג על ד', וכל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

גם מי שלא הורגל לדקדק בהלכה, ומציאות הדקדוק נראית לו קשה ורחוקה, עליו להתחיל בהדרגה, להקדיש זמן ללימוד ההלכה, לברר לעומק מקרים העולים על הפרק, לדקדק בדברים שלא דקדק בהם עד כה, והרגל נעשה טבע לקנות בנפשו קנין אמיתי בדבר.

וכעת נעבור לעיין בדקדוקה של הלכה.

יהודי אירס את ביתו בשעטו"מ, וכנהוג - תיכף תפסו תאריך באולם שבחרו לאחר הבירורים המתאימים, שילמו מקדמה כנדרש, ופנו להמשך הכנות לחתונה.

לקראת התאריך שנקבע פנו מהאולם להסדיר מראש את גמר התשלום (נהוג לדרוש כן בכדי שלא יצטרכו אח"כ לדדוף אחרי בעלי השמחה). **נכנס ראובן למשרד המנהל וביקש שהתשלום יהיה בהיתר עיסקא. המנהל - יר"ש ולמדן מובהק - תמה טובא, הלא כך נהוג תמיד שמשלמים מראש כאמור, ורבים וגם טובים קיבלו ממני שירות בתנאים האלה ואין פוצה פה. ועוד הלא בתשלום המקדמה לא בקשת שיהיה בהית"ע ומאי שנא השתא.**

גמ"ח אושר בכבוד (ח"צ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

השיב אבי הבת, את המקדמה - שאינה ניתנת בתור הקדמת מעות אלא בתורת בטחון לעמידה בהתחייבותך כצד בעיסקה - מקובל להורות להתיר, ואבוהון מדברי המהרש"ם (משפט שלום סי' רט סז. במוסגר) **דאין לאסור מעט מעות שניכר לעין כי לא מחמתם הוזיל המוקח ועיקרם לשם קנין כמנהג הסוחרים בכדי שיהי' מוכן לו סוחר לקבל בעת שיהיה לו הסחורה.**

ויש להבין בדבריו שלא נאסרה פסיקה אלא בגוונא שההקדמה נועדת להנאת המתנת מעות למוכר או שעכ"פ היא מהווה סיבה עיקרית לדרישתו זו, אבל כל שהרצון הוא לשמור לקוחות וכד', אלא שדורש 'דמי רצינות' לא אכפ"ל שגם נהנה (ומש"כ מהרש"ם 'מעט' כוונתו ביחס לעסקה, והכל לפי הענין). **משא"כ השלמת התשלום מהיכא תיתי להתיר, ואינני יודע לפרש מנהג העולם להקל בזה, שמא לאו אדעתייהו. נחזי אנן אם צדקו דבריו.**

הנה שכירות האולם שהוא קרקע כבר הכריע הש"ך (נמוה"כ קעו ו) **דשרי אף שלא נכנס מיד לקרקע, ואף דרע"א** (עב:) **צידד לאסור כשאין בעה"ב יכול לתת לו מיד כגון שכעת שכורה הקרקע לאחר, והכ"נ מצוי שהאולם שכור ללילה הסמוך, מ"מ בד"כ יכול לתת לו את האולם בבוקר וכד'. ואף אם לא חתמו על חוזה ומשלם בהעברה בנקאית דיל"ד טובא דלא חשיבא קנין כסף** (ואולי כך אף בצ"ק), **מ"מ שרי משום 'יש לו'.**

הן אמנם מתן שירות המלצרות לתאריך ושעות מסויימות הוי פועל, ולא קבלנות אלא כשכיר יום, דאף שהמנהל לאו דוקא צריך להיות בשטח ודי לו לדאוג מראש לתפקוד הפועלים, מ"מ משועבד לספק את פעולתם בתאריך ובשעות המסוכמות, באופן שאם תהיה תקלה או אפילו יריידה באיכות השירות מחוייב לטפל מיידית (אבל זה שהפועלים שכירי יום לא נוגע לן, דאינם משועבדים לבעל השמחה אלא למנהלם. איברא דבברית יהודה (פכ"ו הע' ז) נ' דנקט דכשם שפסיקה המחייבת חיטים אסורה הכ"נ פסיקה המחייבת העמדת פועלים אסורה, וכן נקט בנתיבות שלום עמ' תקיב ובויתר עמ' תרכב בשם הרב אלישיב. ותימה, דלא קרב זא"ז, דבפסיקה חיוב המוצר - שהוא החיטים - הוא המוטל אקרקפתא דגברא והאספקה אינה אלא היכ"ת לקיום החיוב, לעומת זאת קבלן עבודה לא מתחייב כל מוצר אלא מחוייב לספק פעולה, ומה לי אם ע"י גופו או ע"י שיספק פועלים).

ובברייתא ב"ב פז. אסרה לשלם לפועל אם לא מתחיל במלאכה מיד אף שע"י המעות נשכר לו מיד למלאכה לכשיגיע הזמן, מ"מ כיון שפועל יכול לחזור בו משום 'עבדי הם' דמיא להו לאינשי כהלואה. אלא שהברייתא מיירי בהזולה, ובאג"מ (יו"ד ג קסא הע' יט) **כתב לדייק מינה שדוקא בהזולה נאסר, אבל למיחש שמא יתייקר לא חשו בה. מיהו יש לדחות דנקטה הזולה משום כחא דהתירא דסיפא - 'אבל אם שכרו מהיום בדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר', דקמ"ל דאף שיכול לחזור בו שרי אפי' בהזולה.**

אכן היה מקום לדון להתיר משום דהוי דרך מקח שהתיר רע"א (שם) **בקרוב לזה ולזה, ופסיקה שאסורה בשווי השוק שמא יתייקר - אף שיתכן שיוזל ואינו קרוב לשכר מלהפסד - הוא דוקא דרך הלואה דהוי חוב על גופו לספק לו מוצר, אבל דרך מקח - שמוכר לו דבר מסויים - לא אסור אלא בהזולה, והכא לכאו' דרך מקח הוא שהרי משכיר את עצמו, ואמנם כיון שיכול לחזור בו מחזי כהקדמת מעות מ"מ מסתברא דהך מחזי היינו כהקדמה על דבר מסויים, וא"כ אין לאסור אלא בהזולה.**

אבל זה אינו, דאי הוי דבר מסויים אמאי לא התירו משום משום 'יש לו', אע"כ כיון שיכול לחזור בו מחזי כחוב על גופו [ושאני פסיקה ב'יש לו' דאיכא מי שפרע או עכ"פ מחוסר אמנה, מששא"כ פועל. יעוי' שבט הלוי (ז רלו או' ה) שדן אם גבי פועל יש משום מחוס"א, ולכאו' מכאן מוכח כדאמרן]. **א"כ הוי דרך הלואה ואסור אפי' שלא בהזולה.**

ברם במתני' (ב"מ עה.) **נכש ואנכש מותר נכש ואעדור אסור, ופירש הראב"ד** (בשיטמ"ק) **דאף דניכוש ועידור חשיב יש לו מ"מ 'אינם עומדים בשער אחד ואפילו בזמן אחד'. הא קמן שגם נכש ואנכש שעשוי להתייקר** [דלא שמענו להתיר עדור ואנכש, הרי דחיישינן שהניכוש יתייקר] **ואעפ"כ מותר משום יש לו אף שיכול לחזור בו, והא דאסרה ברייתא דב"ב שם היינו דוקא בהזולה וכדנקט באג"מ הנ"ל.**

ובטעם הדבר י"ל דהנה אף דקי"ל (קנג:) **דפסיקה ביש לו מותרת אפי' בהזולה, מ"מ באין לו ובאנו להתירה משום יצא השער - אף שגם יסוד היתר זה הוא דחשבינן שאין המתנת זמן** [כאילו המוכר קנה מיד התבואה בדמי הלוקח וזכה בה הלוקח וכשנתייקרה ברשותו נתייקרה' (ב"י ריש סי' קעה)] **- מ"מ מהני רק שלא בהזולה** (קעה ה).

שמעינן מן הדא דיצא השער קליש מיש לו, ולא אמרינן כאילו אין זמן כאשר ניכר - ע"י ההזולה - שמעמיד כאן זמן, והכ"נ יל"פ ד'יש לו' בגוונא שיכול לחזור בו גם הוא קליש, הלכך בהזולה שמעמיד כאן זמן אסור, אבל בלא הזולה שרי (וכבר העלנו כן בס"ד ב'תמציות' אב תשפ"ד).

הבעיה הברורה היא שמתחייב לו אוכל ובד"כ אין לו, ואפי' אם יש לו יתקלקל עד הזמן שקבעו וי"ל דכה"ג לא חשיב יש לו. ואמנם אם כנים דברי בעל השמחה שהמקדמה איננה אלא דמי רצינות ניחא, דכבר שומר לו מחיר מחמת המקדמה ומילא גם אין בעיה להשלים את התשלום לפני הזמן, אבל בד"כ האולמות דורשים סכום גבוה למקדמה, ובברית יהודה (פכ"ד הערה ב') **נתחבט מה השיעור של 'מעט' דהמהרש"ם, ונטייתו שתלוי בסכום ולא לפי היחס לערך המכירה. וכ"נ ממהרש"ם דכתב שניכר לכל שאינו מחמת הקדמת המעות, והכי מסתברא דאל"ה הותרה הרצועה בכל פסיקה דנימא שרוצה לסגור עיסקה ולא מפני הנאת ההקדמה.**

לכן נראה שיש להקפיד על היתר עיסקה, וכן נקטו בפשיטות בספר תורת רבית (פרק י' סע' עה-פג), **וכן בחוט שני** (עמ' צ"ח).

גמ"ח אושר בכבוד (חל"צ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

דיני תערובת חמץ לאחר הפסח

חמץ שנתערב לח בלח או יבש בלח וזה מין בשאינו מינו, אם יש ששים כנגדו אין בו איסור חמץ שעבר עליו הפסח, בין בנתערב לפני פסח או בפסח ובין בנתערב אחרי פסח, ואם אין ששים כנגדו ויש כזית בחמץ שנתערב (ויש אוסרים גם בפחות מכזית, וצ"ע), אסור אחר הפסח אפי' בהנאה, וי"א שבנתערב אחר הפסח בטל אף בפחות משישים וברובא סגי, ובמקום הפסד מרובה או שעת הדחק יש לסמוך להקל. וכתב הרמ"א שבפחות משישים אפשר להתירו אם נתערב לאחר הפסח אף באכילה, ע"י שהלכת הנאת האיסור לים המלח, ואם נתערב קודם הפסח או בפסח, הפדיון מתיר רק בהנאה ולא באכילה.

חמץ שנתערב בפסח בשוגג, מותר אף אם השהה אותו במזיד, דאינו עובר מן התורה בבל יראה, **ואם עירב את החמץ במזיד** בפסח או אחר הפסח, דינו כמבטל איסור לכתחילה שנתבאר דינו ביו"ד סימן צ"ט סעיפים ה' ו'. ואסור לערב חמץ קודם הפסח בשישים כדי לאוכלו בפסח דנראה כמבטל איסור, ובדיעבד מותר, אבל כדי לשהותו עד אחרי פסח מותר לערב היכא שבפסח עצמו הוא מותר באכילה, דאל"כ כיון שמדרבנן אסור לאוכלו, אסור לשהותו שמא יבוא לאוכלו, ואפשר דה"ה יבש ביבש שנתבטל למ"ד חוזר וניעור בפסח, וצ"ע).

ואם החמץ הוא מעמיד (עיסה שנתחמצה בשמרי שיכר שעבר עליו הפסח), אע"פ שיש ששים כנגד המעמיד, אסור אפי' בהנאה, דמעמיד אינו בטל אפילו באלף והוא כאילו כולו איסור, ומ"מ במקום הפסד מרובה יש להתיר ע"י השלכת הנאת האיסור לים המלח, וכן יכול למוכרו לנכרי ולקבל רק כשיעור עיסה בלי השמרים.

תערובת שאין איסור להשהותה בפסח אלא מדרבנן שמדאורייתא בטל, מותרת אחר הפסח אפי' באכילה. ותערובת מין במינו אף בנתערב חד בתרי ועבר הפסח מותר באכילה, והא"ר אוסר באכילה ומתיר בהנאה. ותערובת יבש ביבש אפי' חד בתרי בטל ומותר באכילה לאחר הפסח בכל גוונא.

מותר לתת בין חלב חיטה או חלב בהמה כדי שהיין יהיה צלול כשיש ששים כנגדו, ואין חוששים שיאכלו בפסח או עם בשר, כיון שגם אם ישכח ויאכל ליכא איסורא כיון שכבר נתבטל, ואין בזה משום מבטל איסור לכתחילה, כיון שאין כוונתו אלא לתקן את היין.

חמץ נוקשה אחר הפסח מותר בהנאה אפי' בעיניה, והמ"א מתיר אפי' באכילה, אבל רוב האחרונים אוסרים. ויש הנמנעים מלשחק בפסח בקלפים הנקראים קרטין, דחוששים שמא יפול מהחמץ נוקשה שבהם לתוך מאכל, ובדיעבד אם נפל ויש ששים כנגדו יש דעות בין האחרונים אם אוסר במשהו, ולהשהותו עד אחר הפסח מותר לכו"ע.

סימן תמ"ח

חמץ שעבר עליו הפסח

מדאורייתא חמץ מותר לאחר הפסח אפי' באכילה, אף אם היה ברשות הישראל בפסח, ורבנן קנסו שלא להנות ממנו אחר הפסח כיון שעבר עליו בבל יראה, אבל חמץ שלא עבר עליו בבל יראה, כגון חמץ שהיה בפסח של נכרי, מותר לאחר הפסח אפי' באכילה, ואם היה באחריות ישראל התבאר דינו בסימן ת"מ. ובסימן זה יתבארו פרטי דין החמץ לאחר הפסח, מתי הוא אסור ומתי הוא מותר, וכן יבוארו פרטי דיני מכירת חמץ לנכרי קודם הפסח, ודיני איסור הנאה מחמץ בפסח.

איזה חמץ מותר אחרי פסח- חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אפי' באכילה, (והיינו בבצק, או אפי' פת במקום שנוהגים התר בפת נכרי), וכן חמץ של הפקר מותר לאחר הפסח אפילו באכילה, ולכן גר שמת קודם פסח ואין לו יורשים, כל הקודם וזוכה בו אחר הפסח החמץ מותר לו אפי' באכילה.

ישראל שיש לו שותפות עם הנכרי בחמץ ועבר עליו הפסח, וחלק עם הנכרי אחר הפסח, החמץ של הישראל אסור בהנאה, (ויש מצדדים שאם רובו של הנכרי בטל ברובא, אך זה אינו ברור), והחלק של הנכרי מותר בהנאה, דבדרבנן אמרינן יש ברירה, ובמקור חיים מצדד שאם החמץ היה בבית הנכרי אפשר דמותר אף באכילה, ואם היה בבית הישראל תליא בפלוגתא אם מותר בהנאה. וכן הדין בשני ישראלים שותפים שאחד מכר חמצו לנכרי, שחלקו מותר כשחלקו אחרי פסח, והחלק שלא נמכר אסור.

נכרי שמביא לישראל חמץ במתנה ביו"ט אחרון של פסח, וכ"ש בפסח עצמו, אסור לקבלו ממנו משום בל יראה, ואם קיבלו יש בו איסור הנאה משום חמץ שעבר עליו הפסח, ואם הנכרי משאיר את החמץ בבית הישראל, ואין ניכר ממעשי הישראל שניחא ליה בזה, והיינו שלא אמר לו הנח במקום צנוע בחצירי, וכדו', מותר אפי' אם זה היה ביו"ט ראשון, ולרווחא דמילתא טוב שיאמר בפירוש שאינו רוצה שחצירו תקנה לו את החמץ, ואז מותר אפי' אם הוא מראה לו מקום להניח את החמץ, אך בכל אופן שמותר שיניח אצלו, צריך לכפות עליו כלי עד הערב אם זה שבת או יו"ט, אא"כ הביאו ביו"ט אחרון סמוך לחשיכה, דבשעה מועטת אין לחוש שישכח ויאכלנו, ואם הוא חול המועד צריך לעשות לו מחיצה גבוהה י' טפחים. ואם אמר לנכרי שיניחו בבית נכרי עד למחר, אף שגילה דעתו שחפץ בו מותר, כיון שלא זכה בו ולא השאירו בחצרו.

חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, אפי' אם לא ידע מאותו החמץ, או שידע ממנו והיה אנוס מלבערו, ואם ביטל את החמץ לכאורה זה תלוי במחלוקת דלהלן מה הדין בבדק וביטל ומצא חמץ אחר הפסח, ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך על המקילים להתירו בהנאה.

חיטים של ישראל שהחמיצם הנכרי- ישראל שהיו לו חיטים בריחיים של נכרי, והתעכבה הטחינה עד שביעי של פסח, ואז טחן הנכרי את החיטים ואפה מהם לחם והביאו לישראל מיד אחרי פסח, דעת הבית הלל שהנכרי יאכל את הפת או ימכרנה לנכרי, והישראל יקבל מהנכרי את דמי הפת, והחק יעקב מתיר את הפת אף באכילה, דשמא החליף הנכרי את הדגן, וספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר, והבית מאיר מצדד להתיר מחמת שבאונס כזה שלא היה עליו לאסוקי אדעתא כלל שיאפה מקמחו חמץ, אין איסור לאחר הפסח. ואם ישראל הניח חיטים בריחיים, ובא נכרי ואמר לו שהוא לתתם וטחנם, החק יעקב כתב בשם חינוך בית יהודה שיש כאן הרבה ספיקות להקל, והפמ"ג מצדד שאם הדרך ללתות לפני הטחינה יחליפנו הנכרי בחיטים אחרים, ובמקום שהנכרים לא רוצים להחליף מותר גם הקמח עצמו. ואיתא ברדב"ז בעובדא שמשרתים נכרים לתתו חיטים של ישראל ביו"ט אחרון, כדי שיוכלו לטוחנם למחרת הפסח, והתיר הרדב"ז לערבם עם חיטים אחרים ולבטלם ולמוכרם אפי' לישראל, (דראה שהחיטה לא הגיעה לידי חימוץ או ביקוע, דהוי איסור דרבנן בזמן שאסור מדרבנן, דליכא למיקנסיה כיון שהוא אנוס וביו"ט אינו יכול לבערו, כיון שאחר זמנו איסורו מדרבנן מותר לכתחילה לבטל אותו ברוב), ובמטה יהודה כתב שלרדב"ז מותר רק למכור לאחר, אבל לו עצמו אסור, וברדב"ז עצמו מבואר שגם לו עצמו מותר.

גזל חמץ ועבר עליו הפסח אם הגזלן ישראל הנוב"י מצדד להתיר, והאחרונים חולקים עליו וכדבריהם מבואר בעיטור וברמב"ן וברטיב"א. ואם הגזלן נכרי הא"ר מצדד להתיר והעתיקו הפמ"ג וכ"כ מהרי"ט אלגזי.

מכירת חמץ

חמץ של ישראל שמכרו או נתנו לנכרי, החמץ מותר בהנאה אחרי הפסח, אף אם הישראל יודע שהנכרי לא יגע בו אלא יחזירנו לו אחרי פסח, ולהלן יבוארו פרטי דיני מכירת חמץ.

מתנה או מכירה גמורה- צריך ליתנו לנכרי במתנה גמורה בלי שום תנאי (שמא יעבור הנכרי על התנאי ותתבטל המתנה למפרע ועבר על בל יראה), או שימכרנו לו מכירה גמורה בדבר מועט ואין לחוש לביטול מקח, כיון דניחא ליה שלא ישאר ברשותו ויאסר בהנאה, ועדיף לו למוכרו למכיריו בדבר מועט, דמסתמא יחזירוהו לו אחרי פסח, והאידנא נוהגים למכור בערך בשווי החמץ, והנכרי נותן דמי קדימה לתחילת פרעון, והשאר זוקפין עליו במלוה. וטוב שלא יקבעו מחיר גבוה הרבה יותר מהשווי האמיתי, ומשמע בפמ"ג שבמקום שגם למנהג הנכרים יש בזה ביטול מקח זה לעיכובא, וצ"ע. ולא מספיק לומר מה הוא מוכר, אלא צריך לפסוק את דמי הדברים הנמכרים, או שיאמר לו שישלם כפי שישום פלוני או כפי שישומו שלשה בקיאין. ואם הנכרי אינו רוצה להחזיר אסור לכופו בדיניהם או בשאר כפיות להחזיר, אך אם נתן רק מקצת הדמים ואינו רוצה לשלם את שאר

המעות, מותר לתבוע אותו בדיניהם שישלם לו את שאר המעות או שיתן לו את החמץ בתורת תשלומין על החוב. (ואסור לישראל אחר לקנות את החמץ מהנכרי אחרי פסח, ואם קנה צריך להחזיר לבעלים הראשונים, וזה תקנת חכמים ולא גרע מעני המהפך בחררה, ואם שילם לנכרי יותר מהראוי לתת א"צ להחזיר לו אלא בשיעור הראוי לתת). ומותר לומר לנכרי הא לך חמץ זה ותתן לי לאחר פסח חמץ אחר.

מתנה ע"מ להחזיר לאחר הפסח וה"ה מכירה ע"מ להחזיר לא מהני, ויש להסתפק אם זה משום חומרא דחמץ, או משום שמא לא יחזירו לו ותתבטל המכירה למפרע, ורעק"א תמה שהרי אם לא יחזיר יכול לומר הריני כאילו התקבלתי, הוי כאילו קיים התנאי, **ובדיעבד אם החזירו לו נחלקו האחרונים אם מותר**, ואם לא החזירו עבר בבל יראה. ואם אמר הריני נותן לך ותחזירהו לי, להמ"א מותר בדיעבד, וכ"ש דמהני היכא שאמר ותחזירהו לי לאחר הפסח, וכ"כ הא"ר והמחצית השקל והגרול מרבבה, ובחק יעקב כתב שלשון זה אינו לשון מתנה כלל, ובדעת הט"ז והגר"א צ"ע אי מהני.

כמה תנאים במכירה- צריך לפרט כל מין חמץ שיש לו, ולא יכתוב סתם שהוא מוכר כל דבר שיש בו חשש חימוץ, ורק המדידה או השומא יכולים להיות אחרי פסח, ובדיעבד אם אמר סתם כל שיש בו חשש חמץ, ועבר עליו הפסח, השדי חמד מביא כמה אחרונים שמצדדים להקל בדיעבד. וצריך לפרט בשטר את שם הלוקח.

שהחמץ לא יהיה בבית הישראל- צריך שהנכרי יוציא את החמץ מבית הישראל, י"א דהיינו שיוציאו לביתו או לסימטא כדי לקנותו במשיכה, ואח"כ יכול להחזירו לבית הישראל ויעשו לו מחיצה עשרה, אבל דעת כמה אחרונים שאסור שיחזירו לבית הישראל, דמיחזי שהוא שלו, וגם יש לחוש שיבוא לאוכלו, ולא מהני לזה יחוד זוית או מחיצה, אמנם בדיעבד אם לא הוציא ולא ייחד מקום אין לאסור אם המכירה היתה כדין. ואם יש הרבה חמץ וא"א להוציאו מביתו, ימכור לו גם את החדר בכסף עם שטר, (ואם ירא שהנכרי יחזיק בחמץ וזה הפסד מרובה, יש להקל להתנות עמו שיקנה בכסף בלי שטר), וימסור לו את המפתח של החדר כדי שיוכל להכנס לשם מתי שירצה, או שעכ"פ יאמר לו שיוכל מתי שירצה לקחת את המפתח ולהכנס ליטול את החמץ.

איסור נעילת החמץ מפני הנכרי- איסור גמור להניח שום חותם או מסגר על החדר או על החמץ כדי שהנכרי לא יוכל להכנס, דבזה מוכיח שכל המכירה אינה אלא הערמה, ואם עשה כך בשעת המכירה החמץ אסור אפי' בדיעבד, דלא סמכה דעתיה דהנכרי, (והפמ"ג מצדד שבמכירות שלנו שעושים שטר כראוי וכותבים כמה ישלם תמורת כל דבר, וזוקף את שאר המעות במלוה, והחמץ הוא של הנכרי ויכול הנכרי לפתוח את החותם ולעשות מה שירצה, והחותם הוא עד למדידה, שרי בדיעבד, ואפשר דשרי אף לכתחילה, וכן לא"ר מותר במכירה שלנו בדיעבד ואם הנכרי לא ידע מהחותם בודאי שרי, אך סברתו שייכת במניח חותם על החמץ ולא על החדר). אמנם אם בשעת המכירה מכר כדין ואח"כ נעל שם, אף שאסור לעשות כך אין החמץ נאסר בדיעבד. והגר"ז כתב שאם נתן מעט מעות וזקף השאר במלוה, ונתן חותם על החדר, החמץ אסור אפי' בדיעבד, כיון שזה באחריות הישראל, ואפשר שהאחרונים חולקים על הגר"ז. ואם הנכרי מפסיד הרבה מהחמץ בפסח, יכול נכרי אחר לקחת את המפתח מיד הנכרי, ואפשר שהישראל רשאי לקבול לפני השר שיקח את המפתח מהנכרי שלא יפסיד לגמרי כי הוא עני, אבל הישראל עצמו לא יקח את המפתח מהנכרי.

הנכרי שקנה יכול להיות בבית הישראל או אפי' להיות משרתו, ובלבד שלא יהיה גופו קנוי לו לצמיתות, דאז ידו כיד רבו ואינה מכירה כלל.

מכירה ע"י שליחות- הישראל יכול למכור ע"י שליח או ע"י אשתו, אבל לא ע"י נכרי, וכן אין הנכרי יכול למנות שליח לקנות את החמץ, אפי' שליח נכרי, דאין שליחות לנכרי. ואם החמץ הובא לבית הלוקח ממש, מותר אף בלא שליחות, שהרי מדעת המוכר הביאו את החמץ ליד הלוקח, ולא בעינן לדעת השליח, אבל אם הביאו את החמץ למקום שמוכרים גם אותו עצמו לנכרי לא מהני, כיון שגם המקום אינו קנוי ללא שליחות. ודעת המחנה אפרים שבקנין כסף אין בעיה של שליחות בנכרי, כיון שהכסף קונה גם בלי השליחות, ולפי זה לדידן שאנו סומכים בדיעבד שכסף לבד קונה, א"כ היכא שהנכרי שלח כסף אפשר להקנות לו את החמץ ע"י שליח, אך אין דברי המחנה אפרים מוסכמים.

צורת הקנין- קנין המתנה הוא ע"י הגבהה, ודבר שא"א להגביה יקנהו במשיכה. וקנין המכירה י"א דווקא בכסף, וי"א דווקא במשיכה או בהגבהה אם אפשר להגביה, וי"א שמועיל גם קנין אגב וחצר וחליפין (אך יזהר שהסודר יהיה של הנכרי ולא של העדים, דאין זכיה לנכרי), וי"א שאין קניינים אלו מועילים בנכרי אלא רק בישראל. ועל כן לכתחילה יקנה לו בכסף ומשיכה יחד דמועיל לכו"ע, או עכ"פ במשיכה דמועיל לרוב הפוסקים, ואם מכר בכסף או אגב או חצר או חליפין, מותר לאחר הפסח, וכן אם נזכר אחרי שהגיעה שעה שישית, אפשר לסמוך על קניינים אלו וא"צ לפדות את החמץ מהנכרי ולבערו. ואם א"א למשוך את החמץ, כגון שהחמץ מרובה או שאינו כאן, יקנהו בשאר קניינים הנהוגים אצל הסוחרים באותו מקום שבזה גומרים את המקח (כגון ע"י שהלוקח רושם סימן ידוע על הדבר הנקנה, או בתקיעת כף, או ע"י נתינת פרוטה בתורת השתעבדות (דבתורת תחילת פרעון זה קנין כסף), או ע"י מסירת מפתח ובלבד שיאמר שמוכר את החמץ בעד סך כך וכך ולא שיאמר הריני מוכר לך את המפתח), וכן יכול להקנות או להשכיר לנכרי קרקע ויאמר לו שאגב זה הוא מקנה לו את החמץ שבאותו מקום או בכל מקום שהוא, דקנין אגב מועיל אע"פ שאינם צבורים כאן, (אלא שבאופן זה כתב המקור חיים דמהני רק אם נטל כל הדמים ולא בזקף חלק מהדמים במלוה, אכן כמה אחרונים מקילים בזה), **והקרקע נקנית לנכרי בכסף עם שטר** אבל אם מתנה שמקנה לו בכסף לבד קשה להקל בזה, אבל אפשר להחזיק בקרקע באחד מדרכי קנית הקרקע, והיינו בחדר שיש בו מנעול ונכנס לתוכו על דעת להחזיק בו, **ובשכירות מספיק כסף לבד**, וא"צ לתת את כל הכסף ומספיק לתת דמי קדימה ולזקוף את שאר הכסף במלוה. **ובית שכור** א"א למוכרו לנכרי (דאינו שלו) אלא להשכירו להחזיק בו כליו או מטלטליו דלהשכיר לנכרי לדור אין לשוכר רשות, וישכיר לו סתם ולא יאמר שמשכירו כדי להניח בתוכו חמץ. וקנין אגב לבד אין סומכים עליו לכתחילה מפני שיש מפקפקים על קנין זה, ומ"מ בשעת הדחק אפשר לכתחילה לקנות בקנין אגב, מפני שכמעט כל האחרונים החזיקו בקנין זה למובחר שבקניינים, ומ"מ לכתחילה יצרף לזה עוד קנין כמו סיטומתא או קנין סודר (וכמו שנוהגים היום לכפול כמה קניינים). וקנין שמועיל בדיניהם יש מחלוקת אם סומכים בזה גם לענין איסורא כמו מכירת חמץ, וגם קנין סיטומתא לא בריא לכתחילה לסמוך עליו, ונכון לכתחילה שלא לסמוך על מנהג הסוחרים אלא לצרף עוד קנין. והיכא שעושה כמה קניינים, נכון שיאמר בפירוש שהוא מקנה אפי' בקנין אחד או בכל הקניינים, וטוב שגם יפקיר לפני בי"ד אם הנכרי לא קנה באותם קניינים.

קנין בהחזרת החמץ לישראל- כתב בבגדי ישע שגם כשהנכרי מחזיר את החמץ לישראל אחרי פסח צריך לקנותו באחד מדרכי הקניינים, וכתב הבה"ל שדי שיקנה מהנכרי את החמץ והחדרים בכסף, והנכרי יחזיר את שטר המכירה, דהיכא דסמכה דעתיה יכול ישראל לקנות מנכרי קרקע בכסף בלי שטר.

מכירת חמץ לישראל מומר- אסור למכור חמץ לישראל מומר, דדינו כישראל לכל דבר, וכן הדין בבן מומרת אפי' אביו נכרי, ועובר עוד משום לפני עוור, והחמץ אסור בהנאה אחרי פסח. ובדיעבד אם טעה וסבר שדינו כנכרי ומכר לו בדבר מועט מפני שהוא מכירו ויודע שיחזיר לו אחרי פסח, יש להתיר במקום הפסד מרובה לומר למומר שיחליף חמץ זה עם חמץ אחר של נכרי או שימכרנו, והחליפין או הדמים מותרים. (ס"ק י"א).

המניח חמצו בחדר של חבירו המוכר את חמצו, צריך להודיעו ולעשותו שליח למכור, ואם הניח שלא מדעתו אסור לאחר הפסח, כיון שהישראל והנכרי לא ידעו מהחמץ. (ס"ק י"ח).

ישראל שקנה חמץ מנכרי לפני פסח, ונתן כסף ועדיין לא משך, לכתחילה יש למכור חמץ זה לפני פסח לנכרי, דלכמה פוסקים כסף קונה בין ישראל לנכרי, ובדיעבד מותר לאחר הפסח, דלרוב הפוסקים אינו קונה אלא במשיכה, אבל אם משך אפי' אם לא נתן דמים, אסור לאחר הפסח. ואם מנהג הסוחרים לקנות בכסף, מצדד הפמ"ג להחמיר גם במקרה הראשון. (ס"ק י"ט).

מכירה או מתנה על תנאי- המוכר או הנותן את החמץ לנכרי בתנאי שאם יעשה דבר פלוני יהיה החמץ שלו, הרי זה עובר בבל יראה, דכל זמן שלא נתקיים התנאי נשאר החמץ שלו. ואם הקנה לו את החמץ מעכשיו ע"מ שיעשה דבר פלוני, קנה הנכרי את החמץ, ומ"מ משום חומרא דחמץ אסור. אמנם אם התנאי היה שכשיביא מעות יחזיר לו את החמץ, לא חלה המכירה, כיון שבכל שעה יכול לפדות את החמץ. וכן אין להקנות לנכרי בתנאי שיחזיקנו לעצמו ולא ימכור אותו לאדם אחר חוץ ממנו, שמא ימכרנו לאחר ותתבטל המכירה למפרע ויעבור הישראל על בל יראה, אבל אם הקנה לו לגמרי ושייר לעצמו זכות שאם ימכרנו ימכרנו דווקא לו, י"א שזה מותר אפי' לכתחילה, דכיון דאינו תנאי, גם אם ימכור לאחר אינו מבטל מכירת הישראל, ומ"מ לא ברירא כ"כ להתיר בזה כיון ששייר לעצמו בגוף החמץ. (סעיף ד').

מכירה באופן שהנכרי ירויח כשיחזור ויקנה ממנו- מותר לישראל לומר לנכרי שבמקום לקנות חמץ במנה כפי שהוא צריך, יקנה ממנו מאתים, וכשיצטרך אותו אחרי פסח יתן לו רווח על כל המאתים. וכתבו האחרונים שרשאי אפי' להבטיח שיחזור ויקנה ממנו ויתן לו רווח. (שם).

חמץ של ישראל שביטלו או הפקירו אסור לאחר הפסח אפי' בהנאה, גזירה שמא ישאיר ויאמר שהפקיר. ואם הישראל גם בדק את החמץ, י"א שגם בזה החמץ אסור בהנאה, דלא חילקו בדבר, ויש מקילים עכ"פ בהנאה כיון שעשה הכל כדין, ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך על המקילין. ואם היה בספינה או בדרך ויש איתו חמץ ואין לו למי למוכרו, והפקירו בפני עדים, לדעת רוב האחרונים אסור לזכות בו לאחר הפסח ולהנות ממנו, ובמקום הפסד מרובה יש להתיר למוכרו לנכרי או שיחליפו עימו בדבר אחר. ואם היה בדרך ונזכר שיש לו חמץ בביתו ואין לו למי למוכרו כדין, והפקירו בפני עדים, יכול לזכות בו ולהנות ממנו אחרי פסח, כיון שהחמץ לא היה בידו ולא היה יכול למכור או לבערו. (סעיף ה').

איסור הנאה מחמץ בפסח

שימוש בחמץ לאחר זמן איסורו- המוצא חמץ בביתו משעה שישית ולמעלה, כשם שאסור להאכילו לבהמתו, כך אסור להאכילו לבהמת נכרי או לבהמת הפקר, דיש לו הנאה במה שממלא רצונו להשביע לבהמה, והשעה"צ דן אם זה איסור דאורייתא בכל איסורי הנאה, או רק חומרא בחמץ. **ואפי' חמץ שאינו שלו אסור להשליכו לכלב** דאסור להנות אף מחמץ שאינו שלו או של נכרי, ואפשר שעובר על בל יראה, דכיון דאגבהיה ורוצה לתתו לכלב זכה בו.

נתינת בהמה לנכרי שיאכילנה חמץ- אסור לישראל לתת בהמתו לנכרי להאכילה בימי הפסח, בין בחינם בין בשכר, אם הוא יודע שהנכרי מאכילה פסולת שעורים שזה חמץ, כיון שאסור להנות אף מחמץ של נכרי, ובדיעבד אם אכלה אין לאסור את בשרה, ואם אין ידוע שיאכילנה חמץ מותר לתתה לנכרי. ואם א"א לו באופן אחר, יש מקילים בזה, ובמקום שנהגו התר אין למחות בידם, **והמנהג** במדינותינו למכור הבהמה לנכרי בקנין המועיל, והבהמה תהיה אצל הנכרי בפסח, או שיקנה לו גם את הרפת, והנכרי יאכילנה, ולא יהיה לו עסק עמהם בפסח, ולא יאמר לו שיאכילנה חמץ, אמנם אם הישראל מוכרה לנכרי עם מזונותיה שהם חמץ, יש מחמירים בזה דמחזי כהערמה, וכתבו שימכור את המזונות לנכרי אחר, ומותר לתווך לנכרי שקנה את הבהמות שיקנה החמץ אצל הנכרי האחר, ויאמר לבעל החמץ שיוכל לתת בהקפה לנכרי השני כי הוא נאמן. והמנהג במדינותינו שאף אם הנכרי מאכילה תבואה ולא חמץ גמור, למכור אותה לנכרי עם הרפת, כדי שלא יצטרך להזהר להאכילה מעט מעט ובמקום יבש ולבער מה שמותירה כדי שלא תחמיץ מהריר שלה. ואם נותן בהמתו לנכרי זמן רב לפני הפסח והנכרי זן אותה משלו, ואינו מתנה שיאכילנה חמץ, ובתוך משך הזמן חל פסח, מותר אף אם נודע לו שמאכילנה חמץ.

חלב בהמה שאכלה חמץ בפסח יש אוסרים אפי' אם היא של נכרי, והפמ"ג מתיר חלב שנחלב אחרי מעת לעת מזמן שאכלה חמץ, ויש מקילין אפי' בו ביום אם אוכלת שחרית וערבית מדברים המותרים.

סימן תמ"ט

ספק חמץ שעבר עליו הפסח

חמץ שנמצא בחנות של ישראל, והסחורה והיינו פת ויין וכדו' היא של ישראל, והפועלים שעוסקים במלאכה או

במכירה הם נכרים, ונמצא שם חמץ מיד אחר הפסח (באופן שאין לתלות שהחמץ של עכשיו), החמץ אסור בהנאה, מפני שתולים שנשאר שם חמץ שלו שלא מצא בבדיקה, מפני שהחמץ של החנות הוא קבוע ותדיר, ואם מוכרים בחנות סחורות בעלמא ולא פת ויין, תולים שהחמץ נפל מהפועלים. ואם החנות והסחורה של נכרי והפועלים ישראל, החמץ שנמצא שם אחרי פסח מותר אפי' באכילה, אפי' אם החנות היתה סגורה כל הפסח שאין לתלות שהנכרי הכניסו בפסח. כך היא גירסת רש"י ורבינו האי. ור"ח גורס להיפך, דס"ל שתולים שהחמץ נפל מהפועלים, בין לקולא בין לחומרא, והיינו דווקא כשכל העוסקים ישראלים, אבל כשנכנסים שם גם נכרים והחנות של נכרי מותר גם לר"ח. והלכה כדעה ראשונה. וי"א שאין כאן מחלוקת, ור"ח מדבר שמוכרים בחנות רק שאר סחורות, אבל אם מוכרים שם אוכל תולים שהחמץ הגיע מהחנות.

חמץ שנמצא אחרי פסח שאינו ידוע אם הוא של נכרי או של ישראל, יש מתירים בהנאה, ויש מתירים אף באכילה דספיקא דרבנן לקולא. ואם רוב אנשי אותו מקום ישראל אסור בהנאה. ואם אפשר לתלות שהפת מאחרי פסח (שלא נמצאה ממש אחרי פסח ואינה ישנה), מותר באכילה בכל ענין, דזמן מרובה כזה לא מסתבר שהחמץ נשאר בדרך.

סימן ת"נ

קבלת דבר בתמורה לחמץ

ישראל שלוה ככר מחבירו לפני פסח, צריך לפורעו אחרי פסח, והוי גזל אם אינו פורעו, אפי' אם לוה ממנו סמוך לזמן הביעור, דכיון שלוה בשעת היתר היה ממון גמור, (ולא ביטל בזה מצות התורה לבער החמץ, כיון שלא אסרה תורה אלא שלא יהיה בעין בשעת ביעור, וכיון שהלוהו אינו בעין), ואפי' אם עבר הלוה והשהה את החמץ עד אחרי פסח מותר לקבל דמיו, ואינו חליפי חמץ דכיון שלוה הרי הוא שלו, ואין בזה משום ריבית דאסור ללוות סאה בסאה, דבדבר מועט שאין דרך להקפיד אין איסור, ובחמד משה מפקפק בזה, מפני שבערב פסח החמץ זול הרבה יותר מאחרי פסח, וכתב השעה"צ שדין השו"ע הוא בלוה דבר מועט.

ישראל שהלוה חמץ לנכרי לפני פסח, והנכרי מחזיר לו אחרי פסח, אם מחזיר לו חמץ אחר מותר, ואם מחזיר לו את אותו החמץ, הריא"ז אוסר, והפר"ח מתיר דנחשב חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח שמותר אף באכילה, ויש להחמיר משום דמחזי כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח.

ישראל שמקבל מנכרי ככרות בכל שבוע עבור ריבית, לכתחילה יאמר לנכרי שבשבוע של פסח יתן לו קמח או דמי הככרות או שיתן לו ככרות שיאפה אחרי פסח, (דאל"כ כיון שהנכרי חייב לתת לו וייחד לו בפסח ככרות הוי כזכה בהם וכאילו עבר הפסח על חמץ של ישראל), ובכהאי גוונא אף אם הכין לו ככרות חמץ בפסח לא איכפת לן, ובדיעבד אף אם לא התנה מותר לקבל ממנו את הככרות אחר הפסח בשביל שבוע של פסח אע"פ שייחדם לישראל בפסח, דכל שלא באו לרשות ישראל לא זכה בהם. וכתב הט"ז שהתנאי מועיל דווקא כשיכול לפרוע לו בכל יום, אבל בהלואה שאין אחד מהם יכול לחזור בתוך הזמן, צריך להתנות בתחילת ההלואה, ומהמ"א ועוד אחרונים סוברים שאין לחלק בזה, וכתב הבה"ל שאין דבריהם מוכרחים אלא כשהנכרי מתרצה לתת בפסח מעות, אבל כשאינו מתרצה אפשר שאין הישראל יכול לשנות מהתנאי הראשון, והפמ"ג מחמיר כהט"ז במקום שדינא דמלכותא הוא שהתנאים קיימים ובדיעבד צ"ע, ודעת הבה"ל שבדיעבד אין להחמיר בזה.

ישראל ונכרי שיש להם תנור בשותפות ושניהם שותפים בככרות, בסתמא אסור לישראל ליטול אחרי פסח עבור חלקו אפי' מעות, אבל אם הישראל אמר לנכרי לפני פסח 'טול אתה שבוע של פסח בין יהיה בו בין לא יהיה בו, ואני אטול שבוע לפני או אחרי פסח כפי מה שיזדמן לי' מותר, דרק חולקין הזמן, ואם אמר לו 'טול אתה הככרות מה שיהיה בפסח ואני אטול ככרות כסכום זה אח"כ' אסור, כיון שניחא ליה בככרות והתנור זוכה לו אלא שהוא מחליפם עם הנכרי ונמצא נהנה מן החמץ, ואם אמר "ואני אטול דמים נגד הככרות שנטלת" יש מתירים דנחשב כאומר שאינו רוצה להשכיר אלא עבור דמים, ויש אוסרים דמ"מ נהנה מהשווי של החמץ בפסח, והסכימו האחרונים שנכון למכור לנכרי את התנור לאותו שבוע שיהיה לגמרי ברשותו, ויקצוב לו כמה ישלם עבור זה, ויקח ממנו את הדמים לפני פסח, ובזה אין שום איסור מה שחל בשבוע זה שבת ויו"ט כיון שזה בהבלעה.

תנור של ישראל שאפו בו נכרים חמץ בפסח אפי' שלא בידיעת הבעלים, אסור לישראל לקבל מהנכרים ככרות אפי' לאחר הפסח, ואפי' מעות אסור לו לקבל דמשתכר באיסורי הנאה, אף אם נותנים לו אותם לפני או אחרי פסח, ואם כבר קיבל את המעות מותר להנות מהם אף אם הדבר נעשה בידיעתו, (וי"א שאם המנהג לתת ככרות אסור להנות מהמעות מפני שהם חליפי הככרות אא"כ נעשה הדבר שלא בידיעתו), דמשתכר באיסורי הנאה אינו אסור בדיעבד (מלבד ביין נסך משום חומרא דע"ז), ואם נתנו לו ככרות שאפו בתנורו בפסח אסור להנות מהם, כיון שכבר זכה בהם בפסח, אם דרכם לעולם לתת ככרות, והו"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח.

השכרת תנור לנכרי- י"א שמותר להשכיר תנור לנכרי לפסח ע"מ שיאפה בו מצה, ואף אם יאפה בו חמץ מותר לקבל ממנו את המעות, כיון שגם אם לא היה אופה בו כלל היה חייב לשלם לו כיון שהשכיר לו לזמן ואינו נשכר מהחמץ, אבל לכתחילה אין להשכיר בלא תנאי, דכיון שידוע שדרכו לאפות חמץ הוי כמשכיר לאפית חמץ דאסור דמשתכר באיסורי הנאה.

המשכיר בית לנכרי, מותר אפי' בסתמא שהוא לדור אע"פ שהנכרי מכניס חמץ בבית, אבל אין להשכיר בית כשהגיע זמן איסורו כגון בפסח או בערב פסח, (וכן שאר דברים שאיסורם משום משתכר באיסורי הנאה), אם משכיר בפירוש כדי להניח בו חמץ, כיון שהוא משתכר באיסורי הנאה, ויש מחמירים גם בתוך ל' יום לפסח.

הנאה עקיפה מחמץ בפסח

נתינת מעות לעבד שקונה בהם חמץ- מותר לומר לעבד בפסח הילך דינר זה וקנה לך אוכל, אע"פ שיודע שיקנה בזה חמץ, אע"פ שמזונותיו עליו, (ואם הוא מושכר אצלו לשנה לא יאכל בביתו משום חשדא). אבל לא יאמר לו הילך דינר זה וקנה לך חמץ מן החנוני ואכול, אפי' אם אין מזונותיו עליו, מפני שנראה כשלוחו, אבל מותר לומר לו קנה לך חמץ בדינר שלך ואכול. ואם אומר לו צא ואכול חמץ ואני פורע, או שלא מזכיר חמץ אבל יודע שילך לאכול חמץ, השו"ע כתב שאסור, דהחנוני הוא כשלוחו והוא כמאכילו ונהנה ממנו כיון שמזונותיו עליו, והביא שיש מתירים אא"כ הקדים דינר לחנוני ואמר לו לתת מזונות לעבדו כשיבוא (שבזה אסור אפי' אם אינו יודע שיקנה חמץ, כיון דהוי כשלוחו), וה"ה בנותן לו בשעה שהחנוני נותן את החמץ לפועל, ורק כשמשלם לו אח"כ מותר, דאינו אלא כפורע חובו, (וי"א שגם בהקדים לו דינר, אם הרשהו להוציאו בהוצאה לפני שנותן לו אוכל מותר, אבל כמה אחרונים אוסרים בזה), וכן אם הישראל מעביר בעצמו את החמץ מהחנוני לפועל אסור אפי' אם לא נתן מעות כלל, דקנה החפץ במשיכתו מן העכו"ם, ואם הפועל נתן את המעות לחנוני, מותר לפי תוס', מפני שהחנוני מקנה את החמץ למי שנתן לו את המעות, ובעה"ב אינו אלא שליח להביא את החמץ. ולדעת היש מתירים מותר גם לומר לחנוני תן לפועלי חמץ ואני פורע. וכתב המ"ב שהעיקר כהמתירים, ולכתחילה נכון לחוש לאוסרים, והיינו דהיכא שמזונותיהם עליו לא יאמר לו שיקיף על חשבונו, אלא יתן לו מעות מזומן והוא יקנה מה שירצה.

תינוק שנחוץ לו לאכול או לשתות חמץ צריך לקחת אותו לבית הנכרי ולבקשו שיאכילו חמץ, ולא יקח את החמץ ביד מפני שזוכה בו, ואם הנכרי לא מסכים לתת בחינם מותר להבטיח שישלם לו אח"כ, אבל לא יתן לו מעות לפני או בשעה שנותן את החמץ לתינוק, מפני שקונה בזה את החמץ כנ"ל. ואם אינו יכול לשאת את התינוק מחוץ לביתו, ובעל כרחו צריך הנכרי להביא את החמץ לבית הישראל, יאמר לנכרי שיוציא מביתו את כל החמץ שנשאר, וכשיצטרך לאכול עוד פעם יחזור ויביא את החמץ ויאכילנו, ואם א"א למצוא נכרי בכל פעם, יש להקל שהנכרי ישאיר חמץ בביתו שיספיק לתינוק לכמה פעמים, ויאמר בפירוש שאינו רוצה לקנות את החמץ, ויצוה לקטן שיאכיל את התינוק, אבל הוא לא יאכיל מפני שאסור לכתחילה לגעת בחמץ, וגם משום לתא דקנין, ואם יכול להטמין את החמץ יחד עם החמץ המכור יטמינו שם ויקח את התינוק לשם לאכול, ואם אינו יכול יעשה מחיצה עשרה או לפחות יכפה עליו כלי. ואם התינוק מסוכן לזה א"צ לדקדק בכל זה, כדי למהר באכילתו.

קנית חמץ עבור נכרי- אסור לקנות חמץ בפסח עבור נכרי, ואפי' אם אינו מושך את החמץ מרשות המוכר אלא רק נותן לו דמים אסור מפני שי"א שישראל קונה מנכרי בכסף, ואסור לקנות חמץ אפי' במעותיו של נכרי, (שמא יאכל, וגם שרוצה בקיומו, וגם דאין שליחות לנכרי ונמצא שהישראל קונה ועובר בבל יראה), ומ"מ אם לא כיון לקנותו לעצמו וגם לא קיבל עליו שום אחריות אפי' בפשיעה, יש לצדד להקל באכילה ובהנאה לאחר הפסח, וצריך להתנות שאינו מקבל אחריות, אך די להתנות שאינו מקבל אחריות מגניבה ואבידה.

נכרי הקונה עבור ישראל- אסור לומר לנכרי בחוה"מ פסח או לפני פסח לקנות עבורו חמץ בפסח, אפי' אם הישראל לא מושך לרשותו את החמץ בפסח, די"א שיש שליחות לנכרי לחומרא, ובדיעבד אם לא משך לרשותו מותר לאחר הפסח.

נכרי שקונה מנכרי תבואה שיש בתוכה קצת חמוצים, מותר לישראל להיות סרסור ביניהם, כיון שאין התשלום עבור החמוצים.

בהמת נכרי הטעונה חמץ מותר לישראל לפורקה במקום שיש בזה צער בעלי חיים, אע"פ שרוצה בקיומו, כיון שאין כוונת הישראל כדי שהנכרי יחזיק לו טובה.

השכרת דבר לשימוש עם חמץ- אסור לישראל להשכיר כלי לנכרי בפסח כדי שיבשל בו חמץ, מפני שהוא רוצה בקיומו של החמץ (שאם ישפך החמץ תבקע הכלי אם הוא על האש), ויש אוסרים אפי' בשאלה. ומבואר מהגר"ז שגם לפני פסח אסור להשכיר, ומהב"ח משמע שבין במשתכר ובין ברוצה בקיומו אפשר להתיר ל' יום לפני פסח, וכ"כ במקור חיים. ודע דהאוסרים חמץ שרוצה בקיומו, זה דווקא לכתחילה, אבל בדיעבד אין להחמיר. **וכתב השו"ע** שמותר להשכיר חמור להביא עליו חמץ, כיון שלא אכפת לו שיאבד החמץ, אמנם דין זה הוא למתירים להשתכר באיסורי הנאה מלבד ע"ז, אבל לפי מה דנקטינן כהאוסרים אסור, אא"כ השכירו בסתם לזמן והנכרי הביא עליו חמץ, שבזה מותר אפי' אם הישראל יודע שיביא עליו חמץ, כיון שלא פירש, אבל כלים שבסתמא מבשלים בהם חמץ, המ"א אוסר להשכירם אפי' בסתמא.

הנאה מכלי הבלוע בחמץ- יש מתירים לחמם מים בכלי חמץ כדי לרחוץ גופו או לחוף ראשו בהם, וכן שאר צרכי הנאה בכלי חמץ, משום שרק נהנה מן הכלי ולא מן החמץ הבלוע אע"פ שנפלט, וכן המנהג. אמנם כלי שדרך לפעמים להשתמש בו לאכילה ושתיה, צריך להצניעו ואין להשתמש בו אפי' לרחיצה וכביסה שמא ישתמש בו לאכילה, ובדרך עראי אין להחמיר. ולמכור כלי הבלוע בחמץ לנכרי, יש מתירים כנ"ל שאינו נהנה מן החמץ (אא"כ הנכרי משלם יותר בגלל שהכלי בלוע וישן), ויש אוסרים.

החוכר מקום משר ויש שם בית שעושים שם שיכר (וה"ה בריחיים), והישראל מקבל את השכירות ממי שעושה שם שיכר, יש למכור את הזכות לנכרי או להשכירה לנכרי לכמה שבועות כדי שימי הפסח יהיו בהבלעה, כיון שהישראל רוצה בקיום החמץ (שהרי אם ישפך הלתת תבקע היורה אם היא עומדת על האש), וכשמקבל שכר נמצא משתכר באיסורי הנאה, וגם כיון שהמנהג לתת מידת לתת ולא מעות, נמצא שכבר זכה הישראל בחמץ בפסח, ואף אם נותנו אחרי פסח הוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח. ואם לא חכר את הבית אלא רק שהמדות שהעושים נותנים יהיו שלו, די שיצוה שלא יפרישום בפסח אלא יכתבו בפנקסם שטחנו בפסח ואחרי פסח יתנו לו, אמנם התר זה אינו ברור, וצ"ע.

שמירת הלשון

שער התורה

גודל החיוב להחזיק בנו ללמוד תורה

יש אנשים המרפים ידיהם מלימוד התורה של בניהם, ומורים התר שבכל מקרה בנם לא יהיה רב, אך האמת שחובת האדם לדעת איך לעבוד את ד' ולהנצל מהיצר שסכנתו עצומה, ומביא את האדם להפסיד הרבה מצוות, וגם המצוות שיעשה יהיו בלי שמחה יראה ואהבה, וגם לא ידע לעשותם כדין (וכגון מצות תפילין שצריך שיהיו מרובעים כדין, ויהיו הרצועות שחורות, ויהיה של ראש כולו על הראש ולא על המצח, והקשר יהיה כנגד הפנים ושל יד יהיה כולו על מקום הקיבורת בלא חציצה, וצריך ליזהר בזה בכל זמן ק"ש ותפילה. וכן בק"ש יש לדקדק לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולהשמיע לאזנו ולדקדק באותיותיה ולקרותה בזמנה, וכן בשאר מצוות ודאי יחסר לו אם לא ילמד כראוי), ולעתיד לבוא כל אחד יראה איזה חסרון היה במצוותיו. וכמו שדורות הראשונים היו שולחים בניהם לת"ת אף שידעו שרק אחד מאלף יוצא להוראה, כי גם אם יגדל הבן ויהיה לו עסק ויקבע מעט זמן ללימוד ואפי' רק בשבת, כדאי הוא כל הכוחות שעמל האב עליו, וה'מרחם' על בניו ואינו שולחם לת"ת הרי הוא אכזרי, על כן יראה כל אדם להחזיק בנו לתורה והקב"ה יסייע בידו. (פרק ז').

על האדם ללמד בנו תורה ולא לחשב חשבונות אחרים על עתידו- יש האומרים שצריכים להכין את בניהם וללמדם חכמות אולי יצטרכו לילך לצבא ועל ידי זה יקל להם, אמנם זה אינו סיבה שלא ללמדם כלל, (ועוד שהצורך בלימוד התורה הוא ודאי והוא טוב ומועיל יותר מכל ענייני העולם הזה, ויתבונן האדם בגודל שכר עולם הבא שאפי' אם ינתן לאדם כל העולם הזה ותענוגיו אינו מספיק אפי' לשכר מצוה אחת), ובזמננו אין הגזירות קשות כ"כ ומניחים ללמוד תורה ולעבוד את ד', וא"כ איך אנחנו נרפים יותר מהדורות הקודמים שהיו כופים אותם לבטל התורה והמצוות, והיא עצת היצר כי יודע שהתורה היא כלי הזין להלחם נגדו, ורוצה לבטלה כדי שיוכל לנצח. (פרק ח').

זכות אבות מועילה כשאנו הולכים בדרכי אבות- אנו מתפללים שיזכור ד' לנו זכות אבות, ואין זכות אבות מועילה אלא אם אנו הולכים בדרכיהם, ומצינו שמסר אברהם בנו לעקידה, וכתב הרמב"ם שהנסיון היה מה שנתרצה לזה באהבה גמורה, וא"כ כ"ש שהיה מוסר בנו לתורה בלי חשבונות שיוקל לו אם ילמדו שאר דברים, וכן יצחק הלך לעקידה בלב שלם, וודאי לא היה מונע מעבודת ד' בשביל דברים קטנים, וא"כ אנו שמזכירים זכות אבות עלינו לילך בדרכיהם ולא למנוע מתורה ומצוות עבור שום דבר.

וכן מצינו אצל יעקב שהלך י"ד שנה ללמוד תורה אף שהיה בן ס"ג ולא היה לו שום זרע, והיה עליו להעמיד את האומה הישראלית, ובכל זאת מחמת שידע שלבן לא יתן לו בתו בחינם ויצטרך לעבוד אצלו, וירצה להאבידו מן העולם, וגם ביתו מלא טומאת תרפים, ולא יוכל לעמוד נגד זה בלי קדושת התורה, ולכן הקדים ללמוד י"ד שנה (כנגד הי"ד שנים שיהיה מוכרח להיות אצל לבן עד לידת יוסף) בלי לישן שינת קבע, וא"כ גם אנו צריכים ללכת בדרכיו ולהרגיל בנינו לתורה ומצוות, שגם אם יוכרח ללכת לעבודת הקיסר ולא יוכל ללמוד לא תסור ממנו קדושת התורה, ויתן ד' חינו בלב המלכות, ויצליח ד' דרכו אחרי שיחזור, וזהו עצת היצר לחשוב רק על ההצלחה הזמנית, ועל זה אמרו הוי מחשב הפסד מצוה (הגדול, בעולם הבא), כנגד שכרה (הקטן, בעולם הזה), ושכר עבירה (הקטן, בעולם הזה), כנגד הפסדה (הגדול, בעולם הבא), וכן בעניננו יעריך גודל השכר בעולם הבא אם הבן מקיים מצוות כראוי, והעונש הנצחי שמגיע לאדם אם אין הבן הולך בדרך הישר (שאפילו אם יזכה לשבת בגן עדן יטלוהו מגן עדן ויוליכוהו לגיהנום למען יראה ביסורי בנו), וע"י התבוננות בזה ירף ממנו היצר וישלח בנו לתורה, ויזכה לחיי נצח הוא וזרעו, ונכסיו יצליחו בעולם הזה. (פרקים ח' ט').

אל יאמר האדם שיוכל בנו לנהוג כראוי גם בלי לימוד התורה, כי רק ע"י לימוד התורה האדם מחזיק בקיום מצוותיה, ואם הוא פורש מן התורה הרי הוא נעקר ממקור חיותו כדג בלי מים ויבוא לבסוף לידי ביטול כל התורה והמצוות, ויכול להגיע אף לעבודת אלילים. ובפרט בזמננו שהרבה סרו מדרך ד' מחמת הפרישה מן התורה, או שהגיעו לחילול שבת ושאר איסורים, ודאי הוא עת לעשות לד' לחזק ענין זה, וטובה אחת בצער ממאה שלא בצער. (פ"י).

חתימת הספר

ע"י שמירת הלשון יזכה האדם לחשיבות מיוחדת בעולם הבא כי טבע האדם להתנאות באיזה דבר מיוחד שאין לאחרים, וא"כ כיון שאמרו חז"ל שהרוב נכשלים בגזל ומיעוט בעריות וכולם באבק לשון הרע, א"כ הנזהר מלשון הרע יהיה לו היכל מיוחד בעולם הבא שלא יהיה כמוהו לאחרים. ובפרט שע"י שמירת הלשון נמנע ממאות ואלפי עוונות, ומרוויח מאות ואלפי מצוות, כי היושב ואינו עובר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה. (פרק א').

גודל התועלת במה שלא ידבר דיבורים אסורים בבית הכנסת- תועלת גדולה יש למי שיש לו זמן קבוע ללמוד בבית המדרש, שישמור את לשונו באותו הזמן, כי על ידי זה לא יפסיד מזמן לימודו, וגם לא תהיה תורתו קרעים קרעים שעונשו שמאכילים אותו גחלי רתמים (שנענש י"ב חודש כרשע גמור). ועצה טובה למי שרוצה לשמור פיו ולשונו מדיבורים אסורים, שימנע מלשוח בבית הכנסת ובית המדרש מפני כמה סיבות- א' מפני קדושת המקום. ב' על ידי זה תורתו ותפילותיו יהיו בשלימות. ג' על ידי זה יהיה שיעור זמן מצטבר של בערך י' שנים מחייו בלא דיבורים אסורים אלא רק תורה ועבודה. ד' על ידי זה יהיה לו קל יותר להמנע מדיבורים אסורים בשאר היום. (פ"ב).

צריך להשתדל במיוחד בשמירת הלשון מפני שזה מצוה שאין לה דורשים- איתא בספר חרדים שאף שחייבים להזהר בכל המצוות, מ"מ יש לאדם להחזיק באופן מיוחד במצוה אחת שלא יעבור עליה כל ימי חייו, שעל ידי זה שאר המצוות נמשכים אחר אותה המצוה, אבל אם בא לאחוז בכולם לא יצליח. וא"כ בזמננו שהופקר אצל חלק מהאנשים עוון לשון הרע ורכילות, א"כ האוחז במצוה זו באופן מיוחד יגיע לו על זה שכר מיוחד. ואם מת מצוה מותר אפי' לכהן גדול ונזיר להטמא לו מפני בזיונו, כ"ש אם התורה הקדושה מוטלת בבזיון, ובעוון זה יש בזיון מיוחד לתורה, מפני שמי שרגיל לדבר לשון הרע אף אם מזכירים לו שהדבר אסור אינו פורש, כי יש לו כל מיני התירים, ואדרבה יוסיף לומר שהוא חנף ושאינו בכלל עמיתך, ואין לך מת מצוה גדול מזה. ואם יתנו לאדם ספר תורה שמחוק בו כמה תיבות ודאי לא יסכים לברך עליו, ואיך לא יתבייש האדם שיהיה מופקר אצלו עוון זה כאילו אינו כתוב בתורה כלל. (פרק ג').

השכר הגדול המצוי בשמירת הלשון, ובזיכוי הרבים בזה- המתחזק בהימנעות מדיבורים אסורים יש לו בזה רווח מיוחד, כי מצוה זו מצויה תמיד ובכל מקום, וא"כ מצוי לו הרווח בלא שיצטרך לחפשו, והמזכה את הרבים בענין זה שכרו גדול, ובודאי יצליח כי ישראל בחזקת כשרים וצדיקים ואין העוון הזה מצוי אלא מחמת חסרון ידיעת פרטי הדינים בזה, ועל ידי זה ימהר ביאת הגואל. (פרק ד').

יסוד ושורש העבודה

שער השיר

שירת הים מכפרת כל עוונותיו של אדם, ואיתא בזוהר הקדוש שהאומרה ומכוין בה יזכה לאומרה בביאת המשיח ובעולם הבא, ולשמוח עם השכינה, והיא מעולה מכל שאר השירות, וכל הפלגת מאמרי הזוהר הקדוש באמירת השירה וסיפור השבח של הבורא ית"ש שבה, אינו אלא במי ששם ליבו להודאה והשבח על התשועה הגדולה והנפלאה שעשה לנו עם קדוש אז על הים והצילנו מיד המצרים, ועל נפלאותיו וגבורותיו היוצאים מדרך הטבע שבהם הראנו ד' את כבודו וגדולתו, ואמירתה בכל יום היא כדי לזכור ולספר בתמידות גודל גבורותיו ונפלאותיו אשר עשה לכל עם ישראל במצרים ועל הים, והעיקר הוא שבעת הספור יגיל וישמח בגודל אלוקותו ית"ש ויתן שבח והודאה לשמו ית"ש בליבו ובמחשבתו על זה.

ועל כן ראוי לאדם שד' נתן לו חכמה ותבונה, לדעת לעשות כוונה כללית, והיינו שבכל פסוק שמדבר בענין תשועה לישראל ושפטים במצרים לתת במחשבתו הודאה עצומה בזה הלשון 'אני נותן לך ית"ש שבח והודאה על זה', ויהיה זה בכל עוצם כחו ומעומקא דליבא ובשמחה עצומה, ובכל פסוק שמדבר על גבורה נפלאה (כגון בפסוק "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" - שפלטם הים על שפתו, וכדומה), יחשוב כמה פעמים על גבורות ד', ואיתא בספרים שצריך האדם לדמות בעצמו בשעת אמירת שירה זו כאלו הוא יצא ממצרים ועומד על שפת הים ומזמר שירה זו עם כלל ישראל. (פרק ו').

כוונות מיוחדות בפסוקי שירת הים- באומרו "ויאמינו בד' " יכוין אני ג"כ מאמין באמונה שלימה ואמיתית באלוקותו ית"ש, וראוי שיקבל על עצמו למסור נפשו להראות אמיתת אמונתו, ובאומרו "ובמשה עבדו" יכוין בשמחה שהוא מאמין בנבואת משה ובאמיתות התורה שניתנה על ידו, ויקבל על עצמו ללמוד וללמד לשמור ולעשות תורתו הקדושה. ובאומרו "אז ישיר" יכוין אני מאמין בתחית המתים לעתיד (כמו שאמרו חז"ל שר לא נאמר אלא ישיר מכאן וכו'). ובאומרו "אלוקי אבי וארוממנהו" ישתוקק ויצייר איך מוסר נפשו כדי לרומם את שם ד'. ובאומרו "ד' איש מלחמה ד' שמו" יכוין פרש"י בחומש (שד' נלחם בשמו ולא בכלי מלחמה, או שאף בשעת מלחמה הוא מרחם על ברואיו). ובאומרו "וברוב גאונך תהרוס קמיך" יכוין ג"כ מה שפירש רש"י שהקמים על ישראל כאילו קמים עליו יתברך, וישמח על גודל אהבתו, ותתלהב נפשו לאהבת השם. ובאומרו "וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים" דאיתא במדרש שקמו המים כחומה גבוהה כמה מאות פרסאות למעלה עד שראו זאת כל מלכי מזרח ומערב, וגם נבקעו אז כל המימות שבעולם ואף מים שבכלים, יתלהב להודות לקב"ה על גבורותיו ונפלאותיו. ובאומרו "נאדר בקדש" יכוין פירוש התרגום 'את אדיר בקודשא'. ובאומרו "נורא תהלות" יכוין מה שפרש"י יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, שזה שבח עצום. ובאומרו "עושה פלא" ו"תבלעמו ארץ" יכוין בשמחה עצומה על גבורות ד'. ובאומרו "נחית בחסדך עם זו גאלת" יודה במחשבתו בשמחה על שגאלנו ממצרים. ובאומרו "נהלת בעזך אל נוה קדשך" יודה במחשבתו על שהכניסנו לארץ ישראל לירושת עולמים. ובאומרו "שמעו עמים ירגזון וגו' כל יושבי כנען" ישמח על שנתגדל שמו יתברך בכל העמים ששמעו זאת. ובאומרו "עד יעבור עמך ד' " ישמח שרק אנו זכינו להקרא עם ד'. ובאומרו "עם זו קנית" יכוין כמו שפרש"י - חיבבת משאר אומות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחביב על האדם, וישמח בזה. ובאומרו "מקדש ד' כוננו ידיך" יתפלל במחשבתו ברוח נשברה שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ותשרה השכינה הקדושה בתוכו. ובאומרו "ד' ימלוך לעולם ועד" ישמח במלכותו ית"ש הנצחית. ובאומרו "כי לד' המלוכה וגו' והיתה לד' המלוכה", וביחוד בפסוק "והיה ד' למלך על כל הארץ" יכניס בליבו שמחה עצומה כנ"ל. ויזהר לומר פסוק ד' ימלוך שנים מקרא ואחד תרגום. גם יזהר לומר פסוק "כי בא סוס פרעה". ומאוד מאוד להזהר בכל הכוונות הנ"ל. וע"י שימת הלב והנפש לדברים תבוא הכונה, וכשיורגל בכל יוכל להספיק להתפלל עם הציבור, אך יכוין בזה לעשות נחת רוח ליוצרנו, וגודל מעלת השירה תלוי בכוונת הלב.

ישתבח- בזוהר הקדוש מבואר גודל מעלת השבח של ישתבח, שהקב"ה שם לפניו את הכתר, וכנסת ישראל מתקשטת לפניו בי"ג מידות הרחמים העליונות שמהם היא מתברכת, וכל תיבה ותיבה (שיר שבחה וכו') מרמזת לעולם עליון קדוש ונורא מאד, ובשעה שמזכיר האדם השמות שלהם בכוונה עצומה, מעורר למעלה כל עולם ועולם. ואף

שמובא בספרים בשם הזוהר הקדוש שצריך לומר כל י"ג השבחים בנשימה אחת, אינו מוכרח כלל מלשון הזוהר. ובאומרו 'א'ל מלך גדול בתשבחות א'ל ההודאות אדון הנפלאות' יכוין בשמחה שאין יכולת לשום בריה לספר כל שבחיו והודאותיו ונפלאותיו ית"ש. ובאומרו 'הבוחר בשירי זמרה' ישבח את ד' בשמחה על שבחר בנו לזמר לשמו הגדול. ובאומרו 'מלך א'ל חי העולמים' לא יאמר תיבות אלו במהירות בפיו ובשפתיו לבד, אלא יכוין בכל תיבה כוונתה הראויה, והיינו שד' הוא מלך גדול ונורא, והוא תקיף ובעל היכולת, ובתיבות חי העולמים יכוין אני מאמין באמונה אמיתית שאתה מחיה כל העולמות עליונים ותחתונים.

ע"כ מתיקוני תפלות של עולם היצירה.

שער המזרח

היות ויתרון האור מן החושך ניכר בתחילת הבוקר כשהשמש זורחת, ואז אנו משבחים בקול רינה ותודה, ומתעטרים בקריאת שמע וברכותיה, לכן נקרא שער זה שער המזרח, ובו יבואו קריאת שמע וברכותיה וכוונותיהם והזהירות בדקדוקי המילות. וכן יבואר כוונת אמן יהא שמיה רבה וגודל מעלותיה.

מעלת אמירת אמן יהא שמיה רבה- איתא בגמרא (שבת קי"ט:) שכל העונה איש"ר בכל כחו קורעים לו גזר דין של שבעים שנה, ואפילו יש בו שמץ עבודת גילולים מוחלים לו, וכו', ולגודל שבחו אומרים אותו בלשון תרגום, כדי שלא יתקנאו בנו המלאכים שאנו משבחים שבח נאה כזה. ואיתא בזוהר הקדוש שקדושה זו עולה לכל הצדדים, ושוברת את כח הסטרא אחרא, ושמו של הקב"ה מתעלה על כל העולמות, ועי"ז הקב"ה זוכר את בניו לגואלם, ולקדש את שמו המחולל. וצריך האדם לעורר כל אבריו בכח חזק באמירת איש"ר, והא דאיתא בגמרא שיש לאומרה 'בכל כוחו', רש"י מבאר בכל כוונתו, והתוס' מביאים שהפסיקתא מפרש בכל כוחו ממש, ושני הפירושים נכונים. ובהיות ואנו נמצאים בגלות, ושם ד' מחולל בעוונותינו, וכח הקליפות מתגבר ומעביר את השפע לאומות העולם, בודאי ראוי למי שנגע יראת ד' בליבו שישב בדד ויבכה שעה אחת בכל יום, ויפול מלא קומתו ארצה, ויתן בעפר פיהו, ויבכה הרבה, על חילול שם ד' בין העמים עובדי אלילים, וביחוד יצטער על זה כשאומר תפילות ותחנונים המדברים על זה, ובמיוחד במזמורים של תקון חצות, ואף מי שאינו יכול לבכות יתאונן על זה. וידוע שבכל התפילות והשבחים אנו משברים ומשפילים כח הקליפות מאד, ומקדשים שם ד', וכדי שלא יתקנאו בנו המלאכים שאנו משבחים שבח גדול ונאה כזה ויקטרגו עלינו, לכן אומרים איש"ר בלשון תרגום, וכיון שע"י שבח זה מתגדל שמו יתברך בעולם, לכן איתא בכתבי האריז"ל שבענית איש"ר יקבל אדם על עצמו מסירות נפש, ויצטער על חילול ד', ויאמר עד דאמירן בעלמא ויענה אמן אחר סיום הש"ץ כשיאמר ואמרו אמן. ואיש"ר נקרא בזוהר הקדוש 'קדושה', כי בעניה זו מקדשים שמו הגדול בכל העולמות, לכן יזהר האדם מאד לענות קדושה עצומה זו בכוונה עצומה מאד ובכל עוצם כוחו. ולגודל מעלת איש"ר יראה האדם להזהר מאד להתפלל תמיד עם הציבור, מלבד באונס גדול של חולי ח"ו, כדי שלא לאבד טובות הרבה של עניית איש"ר כמה פעמים בבית הכנסת עם הציבור, וגם מונע טוב מבעליו שע"י אמירת איש"ר הקב"ה חס על הרשעים בגיהנום ונותן להם הרווחה שעה וחצי שעה.

פירוש איש"ר וכו'- וימליך מלכותיה- שיראה מלכותו עלינו. לעילא מן כל ברכתא וכו- שבחיו של הקב"ה יהיו למעלה מכל שירות ותשבחות שהאדם מהלל ומשבח למלך בשר ודם. נחמתא- יתנחם בנחמות ציון יותר משאר נחמות של בני אדם, והקב"ה מתאונן על גלותינו ואנו מתפללים שיגאלנו ועי"ז יתנחם. דאמירן בעלמא- מכל הברכות והשבחים והנחמות שאומרים לבני אדם בעולם. וכתב האבודרה"ם בשם רב נחשון גאון שיש בקדיש ד' כריעות של חובה ואחת של רשות, יתגדל ויתקדש כורע, בעגלא ובזמן קריב כורע, יתברך וישתבח כורע, שמי' דקודשא בריך הוא כורע, אבל בעושה שלום זו כריעה של רשות. עוד כתב ש'הפורס על שמע' פרוס הוא מלשון ברכה.

ברכו- אחר שאמר הש"צ ברכו את ד' המבורך, יענה ברוך ד' המבורך לעולם ועד בשמחה, כי הוא שבח גדול ועצום מאד, והוא תיקון גדול בעולמות העליונים, כמבואר בזוהר הקדוש ובכתבי האריז"ל, ורק אחרי שמברכים את ד', אפשר להתחיל להתפלל. (פרק א').

יוצר אור- קריאת שמע וברכותיה הם תקונים בעולמות יותר עליונים מתקוני הזמירות, ולכן ראוי לאומרם בכוונה עצומה יותר מפסוקי דזמרה, ובזוהר הקדוש מבאר את סדרם והשפעתם על ז' היכלות עליונים. וכאשר יאמר האדם ברכה זו במתינות, יתלהב ליבו לאהבת ד'. כשיאמר 'יוצר אור' יפתח עיניו ויכוין גבורת ד' במאורות שברא (ועיין לעיל בברכת פוקח עורים). וכשיאמר 'ובורא חושך' ראוי שיסגור עיניו ויחשוב גבורת ד' של בריאת החושך. וכשיאמר 'ובורא את הכל' יכוין בשמחה עצומה - אתה הבורא כל העולמות עליונים ותחתונים. ובשעה שאומר יוצר אור ימשמש בתפילין של יד, ובבורא חושך ימשמש בתפילין של ראש, וכבר נתבארה לעיל הכונה בעת המשמוש בתפילין, ויזהר האדם בה. ובאומרו 'ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית' יחשוב בשמחה כמה פעמים על גבורות ד' שאין המאורות משנים סדרם ותפקידם. ובאומרו 'מה רבו מעשיך ד' כולם בחכמה עשית' יחשוב על החכמה הנפלאה שבכל הברואים, ויראה בזה את גבורות ד'. ובאומרו 'המלך המרומם לבדו מאז המשובח' וכו' ישמח על גודל מלכותו ית"ש. 'א'ל ברוך גדול דעה' שנתקן על סדר הא"ב הובא בזוהר הקדוש גודל מעלתה ותיקונה בעולמות העליונים, ויזהר האדם לאומרם במתינות ובכוונה עצומה, והאבודרה"ם מפרט לאלו פסוקים רומזות תיבות אלו. 'כי הוא לבדו פועל גבורות עושה חדשות' וכו', כל התוארים האלו נתקנו על סדר מדות וספירות העליונים הקדושים, ויזהר האדם לאומרם במתינות ובכוונה, ואם היה לאדם איזה חולי בבני ביתו ונתרפא, ראוי שיתן בליבו שבח והודאה על זה באומרו 'בורא רפואות, ובאומרו 'נורא תהלות' יכוין היטב כמו שנתבאר בשירת הים, ובאומרו 'אדון הנפלאות' יכוין כפי שנתבאר בישתבח, ובאומרו 'המחדש בטובו בכל יום' וכו' יכוין כמו שנתבאר בתחילת הברכה בתיבות 'ובטובו מחדש בכל יום', וגם בתיבות כאמור לעושה אורים גדולים וביחוד בחתימת הברכה בא"י יוצר המאורות יחשוב בשמחה על גבורות ד' ביצירת המאורות, וכשעונה אמן על ברכה זו יכוין ג"כ הכוונה של חתימת הברכה בשמחה. (פרק ב').

אהבת ד' בברכת אהבה רבה- רבי חיים ויטאל מביא מהזוהר הקדוש ש"ליראה את ד' " היינו בקרבנות השחר ובזמירות. ו"לאהבה את ד' " היינו בברכת אהבת עולם (ובנוסח אשכנז אהבה רבה) ובפסוק ואהבת את ד' אלוקיך, "לברכו" בישתבח וביוצר המאורות ובכל ז' ברכות של ק"ש בבוקר ובערב, ולקדש את שמו יתברך במסירת נפשו במחשבה בפסוק שמע ישראל, ובקדושה. והנה אף שלכאורה פסוקי דזמרה הם אהבה, ואהבה רבה היא תפילה ויראה, עם כל זה שייך לשבח את המלך מיראת המלכות, ושייך לבקש מהקב"ה מגודל אהבתו לבקש שיקרבו אל עבודתו באמת, ועל כן בכדי לקיים מצות עשה של אהבת השם, תיקנו אנשי כנסת הגדולה ברכת אהבה רבה, להראות בזה גודל אהבתו, שבגלל זה הוא מבקש בקשות אלו, וכנ"ל. ועל כן באומרו 'אהבה רבה אהבתנו' יכניס אהבה לבורא ית"ש, כפי שהקב"ה אוהב אותנו, ומתוך זה יבקש את הבקשות שמבקשים שם, ויזהר מאוד בזה כי הוא מצות עשה דאורייתא, ותהיה כוונתו שיוכל לעשות לו נחת רוח, וביחוד בחתימת הברכה בא"י הבוחר בעמו ישראל באהבה יזהר מאד בקיום מ"ע זו של אהבת השם, להכניס בליבו אהבה עזה ועצומה לבורא ית"ש, ולשבח את הקב"ה בשמחה על שזיכה אותו ג"כ להיות בחלקו וגורלו הקדוש בעמו הישראלי הקדושים. (פרק ג').

יחוד השם- על ידי שהאדם מייחד שמו של הקב"ה בפה בלב ובנפש, גורם שד' יתרצה אליו, ובשעה שישראל מייחדים שמו יתברך, מאיר עליהם אור חזק המתחלק לשבעים אורות המאירים בשבעים ענפים של עץ החיים, וכל האילנות שבגן עדן מעלים ריחות ומשבחים לאדונם, והמלכות מיתקנת, ונפתחים מ"ט השערים, והקב"ה מחשיב לאדם כאילו קיים את כל התורה. ויקרא את פסוק היחוד בקול רם, ויאמר שמע וישראל וברוך שם בכל עוצם כוחו ואיבריו ומוחו, וכמו שמייחדים שם ד' מלמטה כך שמו מתייחד למעלה, ויחבר כל אבריו ליחוד ההוא, וכל צבאות השמים מיתקנים באותו יחוד, והוי קרבן שלם. ואף שלכאורה היה נראה שדי בהבנת פירוש המילות, בוודאי צריך שיקבל בליבו מה שמוציא בשפתיו, כי עיקר מצות היחוד הוא בלב ובמחשבה, וכדאיתא במתני' למה קדמה שמע לוהי' אם שמע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות, ואין קבלה אלא בלב, כפי שיבואר בפרקים הבאים.

קודם התחלת קריאת שמע יקבל במחשבתו קיום מצות עשה זו של ק"ש, ויאמר תמיד ג' תבות 'א'ל מלך נאמן' כדי להשלים רמ"ח תיבות של ק"ש, כיון שכשאומר ק"ש בכונה א"א לסיים ק"ש עם הש"ץ ולהשלים התיבות באמירת הש"ץ ד' אלוקיכם אמת. (פרק ד').

אמירת **שמע ישראל** היא דרך עדות, כאילו כל אחד אומר לחבירו שמע שאני מאמין שד' אלוקינו הוא יחיד בעולמו, (ולכן ע' של שמע וד' של אחד הם אותיות גדולות). ואומרים 'ישראל' מפני שיעקב אבינו לא מת, והקב"ה חתם אותו בכסא כבודו שיהיה תמיד עד על בניו שמייחדים שם ד' כראוי, ובשעה זו מעלים את יעקב לפני הקדוש העליון, ומברך אותו בז' ברכות, והקב"ה פותח ואומר אשרי האב שהוליד זרע זה בארץ, ואשרי הבנים שמעטרים את אביהם כך, וכל צבאות השמים אומרים בשכמל"ו, ויעקב מתעטר בי"ג נהרות אפרסמון טהור, ועומד כעיר המוקפת חומה שלא ישלוט בבניו דין קשה. ויש ביאור אחר בתיבת 'ישראל' שהכונה בזה לקב"ה, ישר א'ל, והיינו שכאילו אומר לקב"ה שישמע שאני מאמין שאתה הוא ד' אלוקינו ואתה הוא ד' אחד, והבוחר יבחר ובלבד שיכוין ליבו.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר / ועמוד היומי

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בפקס 02-3132-641 קוד גליון 3135**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, ועל מסלולי הלימוד דף הכולל, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, ועוד.

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי, עמוד היומי, משנה ברורה, חפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 5:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות בכל שבוע על 500 ₪, 51 זוכים בזכות קניה של 100 ₪ ב'יפה נוף'.

קורס ללמוד להנות ולזכור

11 שעורים בהם נלמד בצורה מקצועית וייחודית כיצד נזכור את הלימוד, ונעצים את איכות וחווית הלימוד.

ניתן עדיין להצטרף לקבוצות החדשות לאברכים ובני ישיבות, בירושלים בישיבת מיר ובבית וגן נוה יעקב ופסגת זאב, באופקים, ובאלעד.

לפרטים 055-400-7977 / 02-3131-465

וכן בגליון 'מאחורי הקלעים'

מבחנים ב'משנה ברורה'

ושמירת הלשון

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש, ש"ק ומועדים, משנ"ב, ספרי מוסר, שיעורים לימי השובבי"ם ועוד.
בטלפון 03-6171132

ניתן לעשות את המבחנים
בטל': 0737-289-669
7692282@gmail.com
ובעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, ח"ח ואהבת חסד
0737-289-669

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

אגודת נוצרי לשון
AGUDAT NOTZREI LASHON

מבחן 241 פרשת תולדות

משנה ברורה תמ"ז ט' עד תמ"ח ס"ס ב'

מה הדין להלכה בתערובת יבש ביבש בחמץ בפסח?
א' בטל חד בתרי, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
ב' לשו"ע בטל ולרמ"א אינו בטל.
ג' אינו בטל.

באיזה אופן אפשר להקל בנותן טעם לפגם לפי הרמ"א?
א' במשהו לענין אכילה.
ב' במשהו לענין הנאה למכור לעכו"ם.
ג' הנאה מותרת אפילו בשישים.

באיזה אופן החמץ מותר באכילה לאחר הפסח כשנתערב בשישים?
א' רק בנתערב קודם הפסח.
ב' רק בנתערב לאחר הפסח.
ג' בין בנתערב קודם הפסח, בין בנתערב בפסח או לאחר הפסח.

עיסה שנתחמצה בשמרי שיכר שעבר עליו הפסח, מה דינה?
א' אם יש בה שישים כנגד השמרים מותר.
ב' אם יש בה שישים מותרת בהנאה ואסורה באכילה.
ג' אפילו אם יש בה שישים אסורה בהנאה.

האם חמץ נוקשה מותר בהנאה אחרי פסח?
א' מותר אפילו כשהוא בעין.
ב' מותר רק כשנתערב.
ג' אסור.

חמץ של הפקר שעבר עליו הפסח, האם הוא מותר באכילה ובהנאה?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר בהנאה ואסור באכילה.

נכרי שמביא דורון לישראל באחרון של פסח בחו"ל, באיזה אופן הוא מותר לאחר הפסח?
א' שלא יקבלנו ולא יהיה ניכר שחפץ בו, וטוב שיאמר שאינו רוצה שרשותו תקנה.
ב' חייב לומר שאינו רוצה שרשותו תקנה.
ג' אסור שהנכרי יכניס את החפץ לרשותו.

שמירת הלשון שער התורה מתחילת פ"ח עד פ"ט 'ולפי שידוע'

מה היה נסיון העקידה (לפי הרמב"ם)?
א' שעשה זאת למרות שכל ימיו עורר שאין להקריב את הבנים.
ב' שנתרצה לעקידה באהבה גמורה.
ג' שלא ניסה לומר שאולי אין כוונת הקב"ה לשוחטו ממש.

בן כמה היה יצחק בזמן העקידה?
א' שלושים ושבע.
ב' ארבעים ושמונה.
ג' שישים ושלש.

מבחן 242 פרשת ויצא

משנה ברורה סימן תמ"ח סעיפים ג' ד'

חמץ שלא ישראל שהיה אנוס מלבערו, האם הוא מותר לאחר הפסח?
א' מותר באכילה ובהנאה.
ב' אסור באכילה ומותר בהנאה.
ג' אסור באכילה ובהנאה.

האם אפשר להקנות את החמץ ע"י שליח של הישראל המוכר או של הנכרי הקונה?
א' כן.
ב' שליח ישראל של מוכר ישראל מועיל, אבל נכרי לא יכול להיות לא שליח ולא משלח.
ג' ישראל יכול להיות שליח בין של הישראל המוכר בין של הנכרי הקונה, אבל נכרי לא.

המוכר לנכרי חמץ ונתן לו מקצת הדמים והשאר זקף במלוה ואינו רוצה לשלם לו את השאר, האם מותר לתובעו בדיניהם?
א' אסור.
ב' מותר לתבוע שישלם לו, אבל לא יתן את החמץ עצמו לתשלומין.
ג' מותר לתבוע שישלם לו או שיתן לו את החמץ בתורת תשלומין.

האם מכירת חמץ לנכרי בקנין כסף בלבד מועילה?
א' כן.
ב' לכתחילה צריך גם משיכה, ובדיעבד מותר לאחר הפסח.
ג' גם בדיעבד אסור לאחר הפסח.

הנותן חמץ לנכרי במתנה על מנת להחזיר לאחר הפסח, האם זה נחשב שאין החמץ ברשותו?
א' כן.
ב' לא, ולענין דיעבד מחלוקת.
ג' מחלוקת.

ישראל שקנה חמץ מהנכרי לפני פסח ונתן לו כסף ולא משך, מה דינו לאחר הפסח?
א' אסור.
ב' מותר לכתחילה אפילו אם מנהג הסוחרים לקנות בכסף לבד.
ג' מותר, ואם מנהג הסוחרים לקנות בכסף לבד אסור.

האם מותר למכור חמץ לנכרי לפני פסח כשיודע שיקנהו בחזרה אחרי פסח, לדעת המשנה ברורה?
א' אם אומר שאולי יקנה אחרי פסח מותר, ואם מבטיחו שיקנה אסור.
ב' גם אם מבטיחו שיקנה ויתן לו רווח מותר, אבל בתנאי שיקנה ממנו אסור.
ג' מותר אפילו למכור בתנאי שתחול המכירה אם יקנה ממנו בחזרה אחרי פסח, ובלבד שיקיים התנאי.

שמירת הלשון שער התורה מפרק ט' 'ולפי שידוע' עד סוף פ"י

האם הבן מחויב בכבוד אביו לאחר מיתת אביו?
א' לא.
ב' מחויב בכבודו רק בדברים הנוגעים לאביו ממש.
ג' מחויב ללכת בדרך ישרה, שאם הולך בדרך מקולקלת הוא מבזה את אביו.

על מי הזהירה התורה באופן מיוחד "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים"?
א' על מי שסר מלימוד התורה.
ב' על מי שסר מאהבת ד' ומיראת שמו.
ג' על מי שנמשך אחרי תענוגות העולם.

מבחן 243 פרשת וישלח

משנה ברורה תמ"ח ה' עד ת"נ ס"ס ה'

הבודק חמץ ומבטלו כדין ומצא חמץ לאחר הפסח, מה הדין להלכה?
א' מותר באכילה.
ב' מותר רק בהנאה.
ג' מותר בהנאה במקום הפסד מרובה.

מה מותר לעשות בפסח במוצא חמץ שאינו שלו?
א' אסור לתת לבהמות ישראל, ולבהמות נכרי או הפקר מותר.
ב' אסור לתת לבהמות נכרי, אבל לבהמה של הפקר מותר.
ג' גם לבהמה של הפקר אסור.

באיזה אופן מותר שבהמת ישראל תאכל חמץ בפסח אצל נכרי?
א' כשהחמץ הוא של הנכרי.
ב' כשנותנה לנכרי זמן רב קודם הפסח והנכרי זן אותה משלו ולא מתנה שיתן לה חמץ.
ג' בכל אופן אסור.

חמץ שנמצא אחר הפסח ולא ידוע אם הוא של נכרי או של ישראל, מה דינו כשיש רוב ישראל?
א' אסור באכילה ומותר בהנאה.
ב' אסור גם בהנאה, ואם נמצא זמן מרובה אחרי פסח מותר גם באכילה.
ג' מותר בהנאה, ואם נמצא זמן מרובה אחרי פסח מותר גם באכילה.

מה הדין להלכה במלוה ככר חמץ לנכרי לפני הפסח והנכרי מחזיר לו אחרי פסח את אותו ככר?
א' יש להחמיר.
ב' מותר לכתחילה.
ג' מותר, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

ישראל שהיה לו תנור ונכרי אפה בו חמץ בפסח, האם מותר לקבל מעות או ככרות בשכרו?
א' מעות מותר ככרות אסור.
ב' אם אפו שלא בידיעת הבעלים מותר לקבל מעות, ואם ידעו אסור.
ג' אסור בכל אופן.

האם מותר להשכיר בית לנכרי לדור בו, כשאח"כ מכניס בו חמץ?
א' כל שמשכידו בסתמא מותר.
ב' מותר, אבל בערב פסח אסור.
ג' מותר רק ל' יום קודם הפסח.

שמירת הלשון חתימת הספר פרקים א' ב' ג'

מדוע הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילים אותו גחלי רתמים?
א' מדובר באדם שמפסיק מלימודו ומדבר לשון הרע.
ב' מידה כנגד מידה על שאינו רוצה את התורה שהיא מזון נצחי לנפש.
ג' מפני שהמפסיק באמצע לימודו אין התורה מגינה עליו מהיצר הרע וודאי יחטא הרבה.

מה הטעם של ה'חרדים' שצריך האדם להחזיק באופן מיוחד במצוה אחת שלא יעבור עליה כל ימיו?
א' מפני שע"ז יש לו אחיזה גם בשאר המצוות.
ב' כדי שלא תהיה מצוה שאין לה דורשים.
ג' כדי שנטיית האדם ל'שלימות' תמצא את סיפוקה במצוה זו.

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, נדה ואהבת חסד
0737-289-669

אגודת נוצרי לשון
AGUDAT NOTZREI LASHON

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

משנה ברורה

מסימן ת"נ סעיף ו' עד סימן תנ"א סוף סעיף ג'

האם מותר לומר לנכרי בחול המועד פסח שיקנה חמץ בשבילו?
א' מותר גם אם הנכרי מושך את החמץ לביתו של הישראל.
ב' אסור רק אם הנכרי מושך את החמץ לביתו של הישראל.
ג' אסור גם אם הנכרי לא מושך את החמץ לביתו של הישראל, ובדיעבד מותר לאחר הפסח אם לא משך.

האם מותר לחמם מים בפסח בכלי של חמץ ולרחוץ בהם?
א' בכלי של רחיצה מותר, ובכלי שדרך לפעמים להשתמש בו לאכילה אסור.
ב' בכלי של רחיצה מותר, ובכלי שדרך לפעמים להשתמש בו לאכילה מותר רק בדרך עראי.
ג' בכלי של רחיצה מותר בדרך עראי, ובכלי שדרך לפעמים להשתמש בו לאכילה אסור.

אלו קדירות מותר להשהות בביתו בפסח כשמשפשפם היטב ומצניעם במקום שאינו רגיל ללכת לשם?
א' בכל הכלים שאינו רוצה להגעילם או ללבנם.
ב' דווקא בכלי חרס.
ג' גם כלי חרס מותרים רק ע"י היסק באש.

איזה הכשר מועיל להתיר להשתמש בכלי חרס בפסח?
א' היסק באש.
ב' רק למלאותם גחלים.
ג' רק להחזירם לכבשן שמצרפים בו כלי חרס חדשים.

האם מותר לסדר בפסח כלי בדיל של חמץ לנוי במקום גבוה?
א' אסור.
ב' המחמיר תבוא עליו ברכה.
ג' מותר לכתחילה ואין ענין להחמיר.

לבנים שהתייבשו בחמה ולא נשרפו בכבשן, מהי דרך הכשרתם?
א' כדין כלי חרס שלא מועילה הגעלה.
ב' כדין כלי אדמה שמועילה הגעלה, ואם אפו או צלו עליהם צריכים ליבון.
ג' בכל אופן צריכים ליבון.

כיצד מכשירים סכינים של חמץ לפסח (מדינא)?
א' ליבון.
ב' אם הם נקיים מספיק להם הגעלה.
ג' א"א להכשירם.

שמירת הלשון

חתימת הספר מתחילת פרק ד' עד פרק ו' 'וידעתי'

האם בזמן גאולת מצרים היה בישראל לשון הרע?
א' כן.
ב' לא.
ג' היה מצוי, אבל נגאלו בזכות המעטים ששמרו על לשונם.

מה עשו ישראל במצרים בענין ברית מילה?
א' לא מלו את בניהם.
ב' מלו את בניהם.
ג' מלו את בניהם, מלבד בזמן הגזירה להשליכם ליאור.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669 בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com בפקס: 0799-414-144 בנקודות הפצה האזורית: 0737-289-669 שלוחה 4
מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה | הגרלות בכל שבוע
פרס ראשון: 500 ₪ ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב'יפה נוף'

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש ומועדים,
משנ"ב, ספרי מוסר ועוד
בטלפון 03-6171132

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משנ"ב, נדה ואהבת חסד
0737-289-669

אגודת נוצרי לשון
AGUDAT NOTZREI LASHON

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

משנה ברורה

סימן תנ"א סעיפים ד' עד י"ד

איזה ליבון צריך להלכה לפי הרמ"א בכלי שמשתמשים בו על ידי האור שהוא צריך ליבון?
א' עד שיהיו ניצוצות ניתזים מהם.
ב' אם קש נשרף עליו מבחוץ.
ג' די להכניסו לרגע אחד לאש.

איזה כלי הכשרו על ידי עירוי?
א' רק כלי שמשתמשים בו בכלי שני.
ב' כלי שמשתמשים בו על ידי עירוי.
ג' גם כלי שמשתמשים בו בכלי ראשון.

איך מכשירים לפי הרמ"א כלי שתיה שתשמישם בצונן?
א' דווקא בהגעלה, ואם לא הגעיל אסורים בפסח.
ב' בהגעלה, ובדיעבד סגי בנקיון ושטיפה.
ג' נקיון ושטיפה מועילים לכתחילה.

מדוע יש אומרים שכפות העשויות מקרן לא מועילה להם הגעלה?
א' שמא יחוס עליהם.
ב' מפני שאינם פולטים על ידי הגעלה.
ג' מפני שיש בהם סדקים.

האם מועילה הגעלה לכלי עץ?
א' לא.
ב' כן, ובלבד שהוא חלק בלא סדק וגומא.
ג' מחלוקת.

מתי מותר להגעיל כלי ראשון יחד עם כלי שני?
א' קודם שעה חמישית.
ב' קודם חצות.
ג' קודם הפסח.

כיצד מגעילים את סלי מליחת הבשר לפי הרמ"א שטוב להחמיר להגעילם?
א' בכלי ראשון.
ב' בכלי שני.
ג' על ידי עירוי מכלי ראשון.

שמירת הלשון

חתימת הספר מפרק ו' 'וידעתי' עד פרק ז' 'ומי שמעלים'

איזה דבר כתב רבינו בשם ספר הקנה שהוא מביא לידי עניות?
א' לשון הרע.
ב' מידת הקפדנות.
ג' אדם שלא דן לכף זכות.

איזה דבר אמר רבן יוחנן בן זכאי שהוא מכפר כמו בית המקדש?
א' תלמוד תורה.
ב' גמילות חסדים.
ג' צדקה.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל': 0737-289-669 בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במייל: 7692282@gmail.com בפקס: 0799-414-144 בנקודות הפצה האזורית: 0737-289-669 שלוחה 4
מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה | הגרלות בכל שבוע
פרס ראשון: 500 ₪ ועוד 8 זוכים בזיכוי 100 ש"ח ב'יפה נוף'

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש ומועדים,
משנ"ב, ספרי מוסר ועוד
בטלפון 03-6171132